

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Urban Hansen

Fru Ingeborg

paa Voergaard

.. Historie og Sagn ..

Uddrag af Forfatterens Manuskript om
Herregaarden Voergaard i Vendsyssel

Dronninglund Herreds Bogtrykkeri
Dronninglund . . . . . MDCCCXX

Urban Hansen

Fru Ingeborg

paa Voergaard

∴ Historie og Sagn ∴

Uddrag af Forfatterens Manuskript om
Herregaarden Voergaard i Vendsyssel

Dronninglund Herreds Bogtrykkeri
Dronninglund . . . . . MDCCCXX

Naar Turiststrømmen gaar gennem
Østvendssyssel,

naar Ferie- og Lystrejsende kommer
rullende med Toget,

naar Journalister og Forfattere og Teg-
nere og Arkitekter er ude med Pen og
Blyant og Kunstmalere med Pensel og
Palet,

saa gaar Vejen om ad Voergaard, det
gamle Herresæde, Fru Ingeborgs stolte
Bygningsværk, Jyllands rigeste og in-
teressanteste Minde fra Renaissancens
Dage.

I 3—400 Aar knejste den gamle Borg
paa Sletten foran Jydske Aas, og den
staar i 3—400 Aar til, om en skaansom
Skæbne vil det.

I.

PERSONALIA.

Ingeborg Skeel er et ukendt Navn i Vendsyssel, men Fru Ingeborg kender alle, hende den rige og mægtige Frue, der opførte Voergaards berømte Hovedbygning, hende, der spøger i alskens Sagn og ikke kan finde Hvile i sin Grav.

Hendes Vugge stod paa Nygaard ved Kolding, som hendes Forældre Niels Hansen Skeel og Karen Krabbe ejede. De havde fire Børn: Peder, Hans, Dorthé og Ingeborg, og som i Æventyret var det den sidste, der blev navnkundig. Om hendes Barndom ved man forøvrigt ingen Ting. Derimod ved man, at hun, omkring en Snes Aar gammel, blev gift med Otto Banner, en Søn af Erik Banner til Løvenholm ved Randers, Kokkedal i Hanherred og Asdal ved Hjørring, kendt som Rigsraad og tilsidst som Rigmarsk.

Brylluppet stod paa Nygaard d. 31. August 1560 og under Udfoldelse af al den Pomp og Pragt og Fest, som hørte Datiden til, navnlig i Frederik 2.s Dage. Hans Majestæt var selv med, ligeledes Hertug Adolf af Slesvig, i hvert Fald findes der et Brev fra Kongen til Hertugen om at komme til Kolding for derfra at tage med ham til Brylluppet paa Nygaard, — „um Freuden zu pflügen“, tilføjer hans Majestæt, der som bekendt ikke var ked af at plukke Glædens Roser i muntert Lag.

Forøvrigt synes den kongelige Naade at have hvilet særlig over Nygaard ved den Lejlighed, idet selveste Hoffets Musikantere var til Stede og spillede ved Gildet. Af et Brev, omtalt i Eske Broks Dagbog, ses det nemlig, at hans Majestæt har tilladt at „4 kgl. Trompetere og 2 Kedeltrommere (Pauker) maa forføje sig did for at gøre Musik over Borde.“

Om Bryllupper i den Tid hedder det hos samme Forfatter, at Gæsternes Antal jævnlig løb op til flere Hundrede. Man havde Eksempler paa, at omkring 150 Adelsmænd med Fruer og Døttre har været indbudt, og Regelen var, at der ved en saadan Lejlighed maatte skaffes Plads til 300 Heste.

Som i vore Dage mødte Gæsterne med Brudegaver, enten Genstande af Sølv, navnlig Smykker, eller kontante Penge i Guld, alt i alt til et Beløb, der kunde naa op til 10—15,000 Kr. i vore Penge. Og tager man Værdiforholdene med i Betragtning, kommer man langt over det nævnte Beløb. — Men det var ikke det eneste. Forud for Brylluppet sendte man store Ladninger af Proviant til Brudehuset, en Skik, der, om end i mindre Stil, har holdt sig til vore Dage paa flere af de danske Smaaøer.

Til sidst tog det saadan Overhaand med Brylluppernes Kostbarhed, at der ad Lovgivningens Vej maatte dæmmes op derimod, ligesom at Dans under Maaltidet blev forbudt. Det saa nemlig ikke godt ud, „at de Kvindfolk, der sidder bag ved Bordene, springer over samme mellem Retterne for at være de første paa Gulvet.“ Eske Brok kalder det uanstændigt og tilføjer, at sygelige Kvindfolk ved en saadan Springen over Borde og Bænke let kan komme til Skade.

Takket være, at Forordninger og Forbud i den Retning først kom senere, har Fru Ingeborgs Bryllup

nok varet sine otte Dage, Bruden har været belæsset med kostbare Smykker, og mellem Retterne har man valset rundt paa Gulvet til Musiken af de kgl. Trompetere.

— Otto Banner, der 1560 nævnes som Hofsinde, blev samme Aar Lensmand paa Sejlstrup, og antagelig hjemførte han sin Hustru hertil, eller maaske til Asdal, som han havde eller fik i Eje af Faderens Besiddelser, og her henlevede de vist nok de første 16—18 Aar af deres Ægteskab, om end med nogen Afbrydelse i Samlivet under Syvaarskrigen 1563—70, i hvilken Otto Banner deltog.

Fru Ingeborgs Fader var imidlertid død 1561, og sytten Aar efter, 1578, mageskiftede hendes Moder Nygaard med Voergaard og flyttede hertil, hvad Otto Banner og Fru Ingeborg vist ogsaa gjorde inden ret længe. Karen Krabbe, der antagelig var ca. 60 Aar gl. den Gang, kan gjerne have haft Brug for baade Datter og Svigerson til at hjælpe med at bringe Orden og Skik paa den ny Ejendom, som synes at have været en Del forsømt.

Ved Reformationen 1536 var Voergaard som Bispegods under Børglum Bispestol bleven annekteret og tillagt Kongen som Kron-gods, og med Hovedejendommen fulgte det Bøndergods, der som Fæstegods henhørte dertil, det vil sige omtrent hele Voer Sogn med Undtagelse af Idskov, som hørte til Dybvad Hovedgaard, endvidere Albæk Sogn med Undtagelse af det halve Voersaa og en Del Ejendomme i Lyngsaa, som hørte til Store Rugtved, og endelig forskellige Gaarde rundt om i andre Sogne i Jerslev Herred og Børglum Herred (hvoraf Dronninglund Herred nu er en Del), samt Kær, Vennebjerg og Horns Herred. Det hele overdroges en Lensmand, Iver Lykke (Søstersøn af Eske Bille), der senere efterfulgtes af Knud Gyldenstjerne (Biskoppen i Odense), Erik Rud (Broder til Otto Rud, Sæbygaard) og Aksel Gyldenstjerne (den senere Statholder i Norge, Svigerson af Knud Gyldenstjerne).

Da Frederik 2. i Begyndelsen af 1570erne søgte at skaffe sig et stort og samlet Jagtrevier i Egnen omkring Kolding, enedes han med Karen Krabbe om at tilbytte sig Nygaard mod Krongods i Vendsyssel. Fru Karen valgte sig Voergaard, som hun overtog 1576 som Len indtil 1578, da Registreringen af de respektive Ejendomme var tilendebragt og Mageskiftet kunde gaa i Orden, og Aaret efter, 1579, afstod hun yderligere Vinderslevgaard og Skovgaard i Viborg Amt mod endnu mere Krongods i Vendsyssel, dels i Albæk og Voer og dels i andre Sogne i Jerslev og tilstødende Herreder.

— Af Registreringen 1578 fremgaar, at Bygningerne paa Voergaard var i daarlig Forfatning. Et Sidehus i Borggaarden laa i Ruiner efter en nylig stedfunden Brand, Ringmuren var faldefærdig, og af Avlsgaardens gamle Bygninger var kun Hestestalden fornyet. Og hertil kom, at Markerne vistnok var i daarlig Drift. Rimeligt derfor, at Karen Krabbe, som foran formodet, har faaet Otto Banner og Fru Ingeborg til at flytte til Voergaard.

Førøvrigt synes det som om Otto Banner har ydet en særlig Tjeneste ved Mageskiftet, en Tjeneste, som Kongen har honoreret, dels ved under 19. December 1578 at tilstaa ham Sejlstrup (med Børglum Herred, — der nævnes ogsaa Skovbo Herred) kvit og frit for Livstid for sig og Hustru, dog mod Eftergivelse af Pantessummen, 2500 Gylden, og dels ved Dagen efter „ad gratiam“ — til Tak — at give ham „Følgebrev til hans kgl. Majestæts og Kronens Bønder i Skæve Sogn: Store Nejsum, Lille Nejsum, Raunsholt, Ounstrup, Stagsted, Aunkøt, Solholt, Byrdal og Aalegaardsodde og i Lyngsaa Sogn og By: Pilværn, Knøsene og Klitten, saa mange som Jens Kaas sidst havde i Pant.“

Dette har imidlertid ikke nødvendiggjort for Otto Banner at opgive Voergaard som Bopæl, og han døde

da ogsaa her, mens Svigermoderen levede. Hans Dødsdag er paa Gravmonumentet i Voer Kirkes Kapel angivet til 27. December 1585, og om hans Begravelse hedder det i Magazin til Adelens Historie: „Anno 1586 d. 10 Februarii bleff Salig Otte Banner begraffuiet udi hans Sogne Kircke Word Kircke paa en Torsdag.“

Fru Ingeborg og hendes Moder levede efter Otto Banners Død sammen som Enker paa Voergaard, men kun i kort Tid, nemlig fra Jul til Paaske, saa døde ogsaa Fru Karen, i April 1586, hvorefter Fru Ingeborg var ene tilbage. Hendes Ægteskab med Otto Banner var nemlig barnløst, og hun forblev Enke til sin Død.

Det har ganske vist før været antaget, og det fortælles lejlighedvis endnu, at Fru Ingeborg giftede sig igen, og at en Palle Rodsten var hendes anden Mand, men Beretningen herom er fejl og beror paa Forveksling. Palle Rodsten var nok gift med en Ingeborg Skeel, og han var ogsaa dennes anden Mand, men den nævnte Fru Ingeborg var en Datter af Albert Skeel til Jungetgaard. Først var hun gift med Klavs Dyre til Linderumgaard og derefter med Hr. Palle, som skrev sig til Lundsgaard og Brandtbjerg og døde 1643. Selv døde hun 1655.

Forøvrigt havde Fru Ingeborg, Voergaard, holdt „Sølvbryllup“ samme Aar, hun blev Enke, og overfor de Planer, hun sikkert i flere Aar havde næret om at rejse et nyt Voergaard, der kunde kaste Glans over hendes Navn, kunde det let være blevet et ufornuftigt Skridt at inklade sig paa nyt Giftermaal. Bl. a. vilde hun derved være gaaet glip af en ikke ubetydelig aarlig Indtægt, nemlig af Sejlstrup Len.

I Frederik 2.s før omtalte Brev af 19. December 1578, ifl. hvilket Otto Banner fremtidig fik Sejlstrup

kvit og frit og for Livstid, hedder det nemlig, at overlever Fru Ingeborg ham, gælder den samme Afgiftsfrihed ogsaa for hende, men kun saalænge hun forbliver ugift. Giftede hun sig igen, hjemfaldt Lenet uden videre til Kronen. — J. R. Nr. 2. — Og Indtægten af Sejlstrup med hvad dertil hørte var ikke saa ganske lille, i hvert Fald ses den nogle Aar efter at have andraget ca. 2500 Daler aarlig.

II

HOVEDBYGNINGEN.

Medens man maa famle sig frem for at bestemme naar og af hvem Sidefløjen er opført, er der ikke mindste Tvivl om naar og af hvem Hovedfløjen er rejst. Den er opført i Slutningen af det 16. Aarhundrede, bærer Aarstallene 1588, 1589 og 1590 og skyldes Fru Ingeborg.

— Da Karen Krabbe kom til Voergaard, laa der „et gammelt Stenhus“ paa Borgpladsen, og Beskrivelsen af det gamle Stenhus i Registreringen af ~~1578~~ — passer paa den østlige Halvdel af den nuværende Sidefløj. Det var altsaa Voergaards Hovedbygning den Gang, antagelig opført i Tiden 1520—25 af Biskop Styge Rosenkrans, Børglum, eller hans Efterfølger Styge Krumpen, men molesteret ved Belejring og Brand 1534 — paa Foranledning af Skipper Clement, Christian 2.s Admiral under Grevefejden.

I den paafølgende Lensperiode maa Bygningen være bleven istandsat, helt eller delvis, men hvornaar eller under hvilken Lensmand vides ikke. Derimod er det temmelig sikkert, at den nuværende vestlige Halvdel af Sidefløjen skyldes Karen Krabbe. Efter den Lejlighed, hun var vant til paa Nygaard, har hun næppe ret længe kunnet finde sig i saa smaa og indskrænkede Forhold, som det gamle Stenhus bød paa, saa meget mindre som Datteren, Fru Ingeborg, og Svigersønnen, Otto Banner, vistnok brød op fra Asdal og rykkede ind paa Voergaard omtrent samtidig med Fru Karen. Altsaa maatte hun bygge, og hun byggede til, forlængede det

gamle Stenhus, saa det blev dobbelt saa langt som det var før, saa kunde man klare sig indtil der blev Raad og Lejlighed til at opføre en ny og mere moderne Hovedbygning.

— Da P. B. Scavenius købte Voergaard 1872, var Tagværket paa Sidefløjen saa forfaldent, at det maatte nedtages fra Ende til anden og erstattes med nyt. En Del af de gamle Bjælker og Spær bar forøvrigt Spor af Ild, enkelte var endogsaa halvvejs gennembrændt, og paa Loftet i den ældste Del af Fløjen laa der Masser af Slagger og forkullede Rester, antagelig Levninger fra Branden 1534.

Imidlertid er det givet, at den ny Hovedbygning, som Fru Ingeborg lod rejse, har krævet meget omfattende Forberedelser, inden selve Opførelsen har kunnet paabegyndes, ligesom det maa have varet Aar og Dag inden det hele Byggeforetagende har været tilendebragt.

Paa en Mindetavle i Voer Kirkes Kapel, hvorom senere, findes en Bemærkning om, at Fru Ingeborg byggede Voergaard 1586, hvilket imidlertid efter Aars-tallene paa selve Hovedbygningen at dømme, kun kan forstaas saaledes, at Arbejdet var i Gang nævnte Aar. Men heraf følger forøvrigt, at baade Karen Krabbe og Otto Banner var i Live, da Planen blev lagt og Forberedelserne truffet til Opførelsen af den ny Bygning, maaske ogsaa at Grundlæggelsen fandt Sted i deres Tid.

At der over Portalen findes et Monogram F. S. ∞: Fredericus secundus, kunde tyde paa, at Bygningen er fuldført i Frederik 2.s Tid, men det er næppe rigtigt. Derimod er det rimeligt, at Tegningerne til Dekorationerne er udarbejdet i hans Tid, og at Fru Ingeborg ikke har villet lave om paa den paagældende Tegning og sætte den 11—12aarige Christian 4.s Navn i Stedet, selv om Bygningen først blev færdig et Par Aar senere, 1590. I hvert Fald var Byg-

ningen færdig i Foraaret 1591 og var da bleven det for nylig, hvad der fremgaar af den Dagbog, som den samtidige Præst ved Budolfi Kirke i Aalborg, Christen Stephensen, har efterladt sig. Han skriver nemlig, at han d. 10. Marts nævnte Aar „var paa Voergaard hos den gode Kvinde Fru Ingeborg og prædikede samme Dag i det ny Hus.“

— Det første, der maatte foretages for at skaffe Plads til den ny Hovedbygning, var Nedrivning af Ringmuren med Porttaarnet mod Øst, og Fjærnelse af det hele Materiale, hvoraf intet egnede sig til at benyttes igen. Og mens dette Arbejde stod paa og de ny Fundamenter anlagdes, de metertykke Mure begyndte at rejse sig o. s. v., var Billedhuggere, her eller andetsteds, beskæftiget med at tilhugge de mange Sandstensbaand og Figurer, der skulde pryde Bygningen, altsammen efter Udkast og Tegninger i Datidens Renaissance, hvilken Bygningsstil ved hollandske Mestre havde banet sig Vej til Norden, ogsaa til Danmark.

Hvem Voergaards Bygmester var, vides ikke, kun kan det betragtes som temmelig givet, at han ikke var dansk. Adskillige af de Slotte og Herresæder, der rejstes i hin Tid, opførtes af Bygmestre fra Nederlandene. Navne som Antonius v. Opbergen, Hans v. Paaske og Hans v. Stenvinkel den ældre hører hine Dage til.

BYGNINGENS YDRE.

Passeret over den faste Bro over Voldgraven, staar man foran Fronten af den toetagede Hovedbygning. Den er $72\frac{1}{2}$ Al. lang og $16\frac{1}{2}$ Al. bred, har fortil et ottekantet Taarn paa hvert Hjørne, begge af samme Højde som selve Bygningen, men det har vist nok

været Meningen at gøre dem en Etage højere, eventuelt forsynet med Spir.

Om Taarnene. Muligt at de oprindelig var højere end de nu er. Ganske vist er det almindelig antaget, at Taarnene er nu som de altid har været, men der er Forhold til Stede, som kan tyde paa, at denne Antagelse er urigtig. Der findes nemlig ikke alene ved Opførelsen at være regnet med, at de kunde eller skulde gøres en Etage højere; der ses ogsaa noget af Murene til en saadan Etage, og de Tagkalotter, der afslutter Taarnene, hviler paa Egestykker, der er udskaaet eller har været det paa lignende Maade som Bygningens andre Bjælkehoveder, men de er vendt omkring og viser Udskæringen indad, hvad der antagelig fortæller, at de har haft en anden Plads end nu og selvfølgelig under Forhold, hvor Udskæringen hørte med til den ydre Udsmykning.

Ved selv et flygtigt Blik paa Hovedbygningen maa man forundret spørge, hvorledes Fru Ingeborg har kunnet finde sig i de kullede Taarne og hvorfor hun ikke har forsynet dem med Spir. Selv om man tænker sig, at Mangel paa disponibel Kapital kan have nødsaget hende til at stoppe med Byggeriet 1590, saa levede hun i 14 Aar efter den Tid, og efter alt at dømme kan Hensynet til økonomiske Omstændigheder ikke ret længe, maaske slet ikke, have afholdt hende fra at fuldføre, hvad der synes at have maattet høre med til den oprindelige Plan: Taarne, der ragede op over Bygningen, i hvert Fald mod Fronten, og med Kupler og Spir, der kunde give Borgen den Afslutning og det Præg af Størhed og Majestæt, som den, trods sin iøvrigt rige Udsmykning, savner.

Maaske Løsningen paa Gaaden er den, at Taarnene oprindelig var højere, men at de senere er gjort lavere, muligt som Følge af Ødelæggelse ved Bombardement i Svenskekrigen 1644, eller — hvad om Kupler og Spir har været kobbretækket og at Svenskerne har pillet Kobberet af. Det var vel Umagen værd, og man sparede sig næppe noget i den Retning i de Dage.

Skulde det forholde sig saaledes, er det forstaaeligt, at Voergaard, der noget efter kom under Hammeren som Følge af Konkurs, har mistet sine nævnte Prydelser. Jørgen Arenfeld, der var Ejer af Voergaard under de forskellige Krige den Gang, evnede maaske ikke at restavrere Taarnene, hans Arvinger endnu mindre, og Facitet maatte da blive, at Kupler og Spir kom i Forfald, ramponeret eller afdækket som de var. Og da Gaarden 20—30 Aar efter

kom i fremmede Hænder, kan Taarnenes Brøstfældighed have været saa stor, at man foretrak at rive Spirene ned og erstatte dem med de Tagkalotter, der nu findes. Det var grimmere, men det var billigere.

Alt Murværket i Hovedbygningen er af røde Mursten, antagelig af eget Fabrikat, og alle Dekoratio-
nerne er af Sandsten, antagelig fra Gulland.

Den dekorative Behandling af Ydermurene er overordentlig rig.

Facaden er i begge Stokværk, dog ikke for Trappe-
taarnenes Vedkommende, dekoreret med maskerede
Galerier, udført i Sandsten. De murede, med ornamen-
terede Sandstenskvadre prydede Søjler, Pilastre, be-
toner den lodrette Inddeling af Facaden meget stærkt.
De vandrette Led — nedre Galeris Fodbaand og
Frise og øvre Galeris Gesims — kan ikke gøre sig
rigtig gældende, skønt de støttes med al Gentagel-
sens Styrke af flade Sandstensbaand mellem Vinduerne.

Saa kraftigt virker Pilastrene i Voergaards Facade,
at de knytter de to Stokværks i Virkeligheden selv-
stændige Galerier sammen i én stor, begge Stokværk
omfattende, dekorativ Helhed.

Vinduerne har almindelig firkantet Form. Karme og
Korssprosser er af Sandsten, rigt dekoreret med alle-
haande Figurer i fremhævet Arbejde, og hvert Vin-
due er foroven afsluttet med en smuk Sandstenspry-
delse, hvis Blade og Blomster, Hoveder og Masker
viser den frodigste Fantasi.

Hovedportalen bærer dog Prisen i den hele
Udsmykning, et kunstnerisk Mesterværk, fint og ædelt
i Stil og Arbejde. Skønt det vrimler med Detailler,
der let fører til Overlæsselse, er dette undgaaet og
med en Sikkerhed, der vidner om høj Grad af Kunst-
sans. Overalt føjer Enkelthederne sig sammen og dan-

ner Partier og Felter, der virker betagende ved den fuldendte Smag, hvormed de er kombineret.

Et pragtfuldt Monument er Portalen, en Komposition af Søjler og Buer, Nischer og Friser, rigt udstyret med Løvehoveder og Ansigtmasker, symmetriske Ornamenter og skjoldformede Figurer, og oven over det hele en Topdekoration, der naar op til midt paa anden Etage. Øverst oppe findes det foran omtalte kgl. Monogram med en aaben Krone over, og lidt længere nede — i Forbindelse med Vaabnene Banner, Skeel, Rosenkrans og Krabbe — en Indskrift, hvis sære Kaudervælsk mærkeligt nok har faaet Lov til at passere Fru Ingeborgs kritiske Blik. Der staar følgende:

„Erlig wulbørdig Fru Ingeborg Scheil, ther hun en bedrøwz Enke var, lod bøge thette Hus y thett 1591 Aar. Gud till wnd thenn till hende Gud wil frøgthe, thy Fatige icke fortrøcke“.

I de fire tomme Nischer, der findes i Portalen, har der oprindeligt været anbragt Skjoldholdere, to med Rosenkransernes og Krabbernes Vaaben i de øverste Nischer, og to med Bannernes i de nederste. Over den venstre af disse staar: „Salig Otte Banner till Asdal. 1588“ og over den højre: „Fru Ingeborig Skiels til Vordgard. 1588.“

— Hele Facaden er foroven afsluttet med en Gesims af Egetræ, hvorpaa udskaarne Bjælkehoveder hviler som Konsoller, der synes at bære Taget, hvad de dog ikke gør. Det er kun til Pynt.

Sokkelen er uden Prydelse, men oven over den findes en Række smagfuldt udstyrede Aabninger i Muren — Skydehuller for Haandvaaben? — og Kældervinduerne er smaa runde Lysaabninger, omgivet af en glat Sandstensramme med et lodret Udsnit foroven — Skydehuller for smaa Kanoner? Det hele er dog nok

nærmest Dekoration, om end en Anvendelse som den antydede har kunnet finde Sted og maaske ogsaa fandt Sted i Svenskekrigen et halvt Hundrede Aar senere.

Inde i Porten er der smukke Hvælvinger, som forøvrigt ligger saa højt, at de afbryder Forbindelsen mellem Værelserne i 2. Etage. I hver af Portens Sidevægge findes 2 Nischer, formede som Siddepladser, maaske beregnet for Bønder, der ventede paa Foretræde.

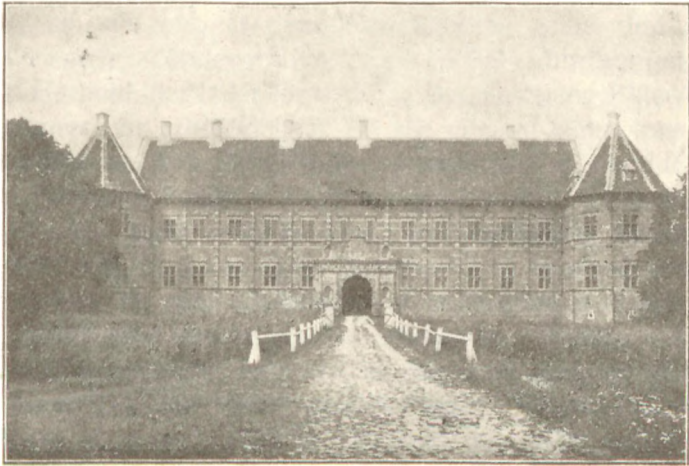
— Mod Gaardsiden findes en simplere Portal. Den dannes af en Sandstensramme, i hvilken der foroven paa hver Side af en riflet Midtersten er udhugget Bogstaverne I. H. S.

Endvidere findes paa samme Side to Taarne, begge paa tre Etager og begge med Vindeltrapper. Det ene til højre for Porten, det andet til venstre i Hjørnet mellem den gamle og den ny Fløj. Begge Taarnindgange er smukt prydet med Ornamente i Sandsten.

I. H. S. Oprindeligt antaget for de tre første Bogstaver i Navnet Jesus paa Græsk. Senere udtydet som *In hoc salus*, ρ : Heri er Frelsen, eller som *Jesus hominum salvator*, ρ : Jesus, Menneskets Frelser. — De nævnte Bogstaver forekommer flere Steder i Voergaards Hovedbygning, baade inde og ude, samt i Voer Kirke, og stammer alle fra Fru Ingeborgs Tid.

I Dekorationen over Hovedindgangen — i venstre Trappetaarn — findes et Skjold, der bærer en lignende Indskrift som den, der findes over den ydre Portal. Paa en Sandstenskonsol, der fandtes under Dørbuen, men nedtoges for nogle Aar siden og erstattedes med en anden, stod Aarstallet 1738, hvad der vel skulde fortælle, at der i det nævnte Aar — i Reedtzernes Tid — havde fundet en Restavrering Sted.

Paa den sydlige Gavl staar Aarstallet 1590.

Voergaard.

— Rimeligvis er samtlige Sandsten tilhugget andet Steds, maaske alle i Udlandet, og er ankommen færdige til at bringes paa Plads, og Pladsen for deres Anbringelse har der været regnet med eftersom Byggeriet skred frem, men der har ogsaa været regnet fejl, enten af Bygmester eller Billedhugger. Ved et Blik paa Vinduerne nærmest Hovedportalen opdager man straks, at de sidder alt for tæt paa denne, endogsaa saa nær, at dens Hovedgesims griber ind i Vinduernes Topdekoration, hvoraf en Del er borthugget, et Forhold, der lader formode, at Bygmester og Billedhugger har arbejdet hver for sig, uden at kunne kontrollere om alle Enkeltheder passede som de skulde.

Forøvrigt kunde det synes, som om Fru Ingeborg ikke har faaet fuldført, hvad hun oprindelig havde tænkt sig, bl. a. en rigere Dekoration af Gavlene end det blev til, samt Opførelsen af en Sidefløj mod Syd, parallel med den gamle Hovedbygning. Ganske vist fandtes der indtil 1876 en Sidefløj mod Syd, en enetaget Bygning, opført mod den gamle Ringmur, saaledes at denne dannede Ydermur, men den nævnte Bygning var ikke fra Fru Ingeborgs Tid. Den skyldtes en senere Ejer, var af Bindingsværk og bar det sære Navn „Slasken“.

— Skønt der er gaaet 330 Aar, siden Fru Ingeborg rejste den nuværende Hovedbygning, har den bevaret sin Skikkelse udmærket til vore Dage. Vel har de mange Aar taget noget paa Sandstensprydelserne, men ikke mere, end at man endnu maa beundre den fine Udførelse i alle Enkeltheder, ikke at tale om, at Helhedsindtrykket er udmærket bevaret. Nu som den Gang fortæller Hovedbygningens Ydre om Fru Ingeborgs Rigdom og Pragtlyst og nu som før staar hen-

des Borg som et af vort Lands fineste og ypperste dekorative Minder fra Renaissancens Dage.

BYGNINGENS INDRE.

Ad en ny af P. B. Scavenius anlagt Stentrappe i Hjørnet mellem Fløjene kommer man til Hovedindgangen i Taarnet, hvis Vindeltrappe fører op til anden Etage og derfra videre til Loftet, men lad det blive sagt med det samme, at ligesaa velbevaret og urørt Bygningen er udvendig, ligesaa omkalfatret og ukenkelig er den indvendig. Der er næsten intet, som der ikke er lavet om paa inden Døre.

Nederst i Taarnet fører en udskaaet Dør ind til Stueetagen, hvor den bekendte „Guldstue“ findes, et Navn, der skyldes dens Gyldenlæders Tapeter. Stuens Udstyr stammer imidlertid ikke fra Fru Ingeborgs, men fra Reedtzernes Tid, over et Hundrede Aar senere. Under det nuværende Bræddegulv findes, eller fandtes i sin Tid, et Flisegulv, der maaske oprindeligt hørte Stuen til. Forøvrigt vides Loftsbjælkerne i et Par Gemakker at have været dekoreret med Løvværk i Oliemaling, men dermed er man ogsaa færdig i Stueetagen med Minder om Fru Ingeborg.

I anden Etage er Riddersalen det eneste, der ikke synes at være lavet om paa. Af dens oprindelige Udstyr er der imidlertid intet tilbage, kun nogle Levninger af Dekorationerne paa Loftsbjælkerne, nogle smaa Pergamentslapper med forgyldte Monogrammer: O. B. og J. S. o: Otto Banner og Ingeborg Skeel, samt I. H. S., de samme hellige Bogstaver, som før er omtalt og som stadig gaar igen, hvor der er Lejlighed til at anbringe dem. At de ogsaa optræder i Riddersalen, Datidens Fest- og Dansesal, skyldes vel, som N. L. Høyen siger om hin Tid, at „djærv Lystighed

ved det fulde Bæger, Dans og Spil parrede sig med Andagtsøvelser."

Rimeligt ogsaa, at det var i Riddersalen, at Guds-tjenesten holdtes, da Chresten Stephensen fra Budolfi i Aalborg 1591 var paa Voergaard og prædikede i det ny Hus.

— En Undtagelse sammen med Riddersalen danner Kælderne, som med deres flade Kappenhvælvinger, hvilende paa firkantede Murstenspiller, synes urørte.

HEMMEIGHEDER.

Som sig hør og bør er der noget fordægtigt ved Ydermurene, vel ikke hemmelige Rum beregnet til Skjulesteder, men hemmelige Kanaler og Rør, som fører op og ned, uden at man rigtig ved hvorhen eller forstaaer Meningen med dem.

Troels Lund skriver: „I nært Slægtskab med de hemmelige Rum er de jævnlig forekommende Talerør og Lyttekanaler, der gennemkrydser flere Bygninger. Paa Voergaard fører et Talerør fra Kælderen til venstre for Porten op til Hovedbygningen, saa at man herfra hviskende kan føre en Samtale med den, der befinder sig i Kælderen og ligeledes belure, hvad der bliver sagt. — Det laa i Sagens Natur, at alle disse hemmelige Indretninger, Løntrapper, Smuthuller, Lytterør o. s. v. for en stor Del tabte deres Værd, naar flere var Medvidere i Hemmeligheden. En kunde imidlertid ikke holdes udenfor, nemlig Bygmesteren. — Om Fru Ingeborg fortæller Sagnet, at hun skilte sig af med sin Bygmester ved at støde ham ud i Borggraven, hvor han druknede.“

— At der i den nuværende Hovedbygning findes et Talerør eller en Lyttekanal er baade muligt og rimeligt, men det er ogsaa muligt, at der foreligger

en Forveksling med Lytterøret i den gamle Fløj, i hvert Fald ved man ikke, hvor det findes i den ny.

Ikke til venstre, men til højre for Porten, nemlig mellem denne og det sydlige Trappetaarn i Gaarden, findes en lille firkantet Aabning, der fortæller om en Kanal i Ydermuren, og muligt, at den gaar ned til Kælderen — Vagtstuen ved Porten — og op gennem 1. og 2. Etage, men det vides ikke.

Af en særlig Slags hemmelige Kanaler er der forøvrigt flere. Indvendig, men ikke udvendig, ses en Del smaa Døraabninger at være tilmuret. Det er Tilfældet i begge Gavle og i Ydermuren mod Gaardsiden, og det vil sige, at der hvert Sted har været et W. C. efter Datidens Skik, ialt en halv Snes Stykker.

Medens de nævnte Lokalteter muligvis forekom hist og her uden paa Murene i den gamle Hovedbygning som en Slags Udhængsskabe uden Bund, blev de i den ny Bygning overensstemmende med den følgende Tids Byggemaade anbragt i selve Murene som Appartements ved Sovekamre og Gæsteværelser. Flere Steder viser smaa Spalteaabninger i Ydermuren endnu, at der har været sørget for frisk Luft til de private Gemakker, ligesom man af nogle smaa for-dægtige Tilmuringer nede ved Jorden forstaar, at her endte og ender de hemmelige Kanaler. Antagelig blev saavel disse som de smaa Kabinetter lukket i Reedtzernes Tid.

FRU INGEBORGS INDBO.

Hvis man af en tjenende Cicerone vises omkring paa Voergaard, gør man vel i at væbne sig med en god Portion Skepsis overfor Paavisningen af alt det meget og saare interessante, der findes fra Fru Ingeborgs Dage. Hendes berømte Himmelseng, hendes

berømte Spinderok og de andre berømte Ting har nemlig ikke mere med hende at gøre end med Fru Gorm den gamle.

Det meste af Indboet efter Fru Ingeborg blev spredt som Avner for Vinden straks efter hendes Død, og det, der blev tilbage, kom antagelig under Hammeren ved offentlig Auktion som Følge af vedkommende Arvings Fallit.

Muligt, at et Par kønne Kaminbukke, der findes paa Voergaard, har tilhørt Fru Ingeborg og har haft deres Plads i Riddersalen, men det er i saa Fald det eneste, der er tilbage af Betydning, naar undtages mur- og nagelfaste Ting. Af Levninger findes bl. a. to Sandstenssøjler, der vel oprindeligt havde Plads ved Hovedindgangen som Lygteholdere, endvidere et lille Hoved af brændt Ler, der er funden i Voldgraven, og mulig har hørt til Udsmykningen af en Kamin fra Slutningen af det 16. Aarhundrede.

Om Himmelsengen, som man i vor Tid fortæller, at Fru Ingeborg ejede og døde i, bemærkes, at den stammer fra Tiden omkring 1800 eller ca. 200 Aar efter Fru Ingeborgs Død; endvidere, at P. B. Scavenius købte den af Godsforvalter Kempel, Voergaard, 1873, og endelig, at Historien eller rettere Sagnet om Fru Ingeborgs Himmelseng oprindeligt knyttede sig til Bangsbo, men i Løbet af den sidste Menneskealder er flyttet til Voergaard.

III.

BREVE OG BEGIVENHEDER.

Af en Del Breve og Beretninger, der knytter sig til Fru Ingeborgs Historie, angives følgende i kronologisk Orden.

1. FRU INGEBORGS HOSPITAL I SÆBY.

1583 d. 24. August udstedte Fru Ingeborg følgende Gavebrev:

Jeg Ingeborg Skeel til Voergaard kender og gør for alle vitterligt med dette mit aabne Brev og egen Haandskrift, at jeg med min fri Vilje og velberaa Hu, saa og desligeste med min kære Husbonde Otto Banners Vilje og Samtykke, nu i Jesu Navn har undt og givet til de fattige Folk i Sæby Sygehus i det Hus, som jeg selv har ladet bygge, aarlig hvert Aar for mig og mine Arvinger at afgive til hver St. Mikkelsdag:

1 Td. Smør, $\frac{1}{2}$ Læst Byg, 6 Tdr. Rug, 1 Skippund Flæsk og 1 Slagtenød, item deres fri Ildebrændsel af Voergaards Skov, nemlig om Vinteren 30 Læs og om Sommeren 10 Læs.

Ligeledes forpligter jeg mig og mine Arvinger aarlig hvert Aar til forbemeldte St. Mikkelsdag at give Sognepræsten samme Steds, den, som er der nu og de, som kommer efter, 10 gamle Daler for hans Umage ved en Dag om Ugen at prædike Guds Ord for de Fattige i samme Sygestue.

At det foranskrevne Brev ved Ord og Artikler fast og ubrødelig holdes skal af mig og mine Arvinger (til Bekræftelse herpaa) har jeg med fri Vilje og Vidende mit anborne Signet under denne min Haandskrift trykt.

Voergaard 24. Avgust 1583.

Ingeborg Skeel.

Jfr. Herredagsdombog for 1610, Pag. 114—17.

Dette betydelige Gavebrev, som Fattigfolk i Sæby nød godt af i 21 Aar, Resten af Fru Ingeborgs Levetid, gjorde hendes Arvinger Indsigelse imod efter hendes Død, og hvor mærkeligt det end lyder, lykkedes det dem efter en seksaarig Proces, hvorom senere, at faa Dokumentet omstødt.

2. FORSVUNDNE GAARDE I LYNGSAA KLITTER.

Som tidligere anført fik Otto Banner d. 20. December 1578 Følgrebrev til Kronens Bønder i Skæve Sogn, samt i Lyngsaa Sogn og By det saakaldte Jens Kaas's Gods. Om han ogsaa naaede at faa Lensbrev derpaa,

er en anden Sag, i hvert Fald kom han straks af med Godset igen, idet hans Svigermoder, Karen Krabbe, fik det overdraget som Ejendom ved Mageskiftet med Vinderslevgaard d. 30. Juli 1579.

Det er en noget indviklet og højst mærkelig Historie med Jens Kaas's — og hans Arvingers — nævnte Gods, samt Otto Banners, Karen Krabbes og Fru Ingeborgs Forhold dertil.

Jens Kaas, der var Lensmand paa Aalborghus, har forøvrigt ved Forveksling været gjort til Ejer af Voergaard, fordi han var forlenet med det omhandlede Gods og skrev sig til Vorgaard, men det var Vorgaard i Hellum Herred, sønden Fjorden. Han døde 1578, og Skæbnen vilde da, at titnævnte Gods gik fra det ene Voergaard til det andet, først til Otto Banner som Len og syv Maaneder efter til Karen Krabbe som Ejendom.

Det mærkeligste er imidlertid, at Lyngsaagodset ifl. Jens Kaas's Lensbrev af 2. Oktober 1566 omfattede „15 Gaarde i Lyngsaa By og Sogn, 1 Gaard i Pilværn, 2 Gaarde i Knøsene og 11 Gaarde i Klitten“, men ved Mageskiftet med Karen Krabbe var Klitstederne svunden ind til 2, nemlig én Gaard, der bl. a. svarede 200 Flynder, og ét Bol, der gav $\frac{1}{2}$ Td. Kuller. Og dog fik hun alt Jens Kaas's Gods i Lyngsaa.

Angaaende Pantessummen for samme modtog Fru Ingeborg efter Moderens Død følgende Brev, dateret 31. Maj 1586:

„Vi Frederik 2. etc. gør alle vitterligt, at eftersom vi af vitterlig Gæld naadigst skyldig er os elskelige Fru Ingeborg Skeel, Otto Banners Efterleverske, 3333 Rigsdaler og 1 Mark dansk, som hendes afgangne Moder, Fru Karen Krabbe til Jens Kaas's Arvinger har paa vore Vegne udlagt og dermed til sig indfriet det vort

og Kronens Gods i Vendsyssel, som fornævnte Jens Kaas for samme Sum Pendinge havde i Pant, og som hende siden for Vederlag er tilskiftet, — og fornævnte Ingeborg Skeel nu underdanigst har ladet levere og overantvorde til os det Gælds-brev, fornævnte hendes Moder derpaa givet var, da forpligter vi os og vore efterkommende Konger her i Danmark fornævnte 3333 Rigsdaler og 1 Mark dansk til god Rede at betale og fornøje fornævnte Fru Ingeborg Skeel eller hendes Arvinger til Jul førstkommende i det seneste og holde hende denne Sum skadesløs i alle Maader.“ — J. T. Nr. 4, Pag. 128.

Man ser heraf, at Pantesummen, som Kongen skulde have indfriet, da Godset blev solgt, er bleven staaende som en Gældsforskrivning til Karen Krabbe, men man ser ogsaa, hvad det her kommer an paa, at Godset var det samme ved Mageskiftet med Kongen som ved Indløsningen fra Jens Kaas's Arvinger.

Spørgsmaalet er da, hvor de 9 Gaarde i Klitten er bleven af — i Tiden mellem 1566 og 1579.

Foreligger der en Fejlskrivning? Maaske, maaske ikke. Der er meget, der taler for, at Klitlandskabet ved Lyngsaa var et andet i ældre Tid end senere hen, at Sandet er føjet længere ind over Land og at Havet har bortskyllet en Del af Kysten, kan hænde, at en Stormflod har spillet med ved Ødelæggelsen.

Historisk foreligger der vel intet om en Katastrofe af den Art, og Traditionen, der nok har noget om en Sø, der skal have ligget mellem Lyngsaa og Klitten — en Tradition, der har Medhold i Terrænets Beskaffenhed — fortæller intet, der staar i Forbindelse med Klitstedernes Forsvinden. Heller ikke kender man noget til Lyngsaa som et Sogn for sig. — Jfr. Anton Jakobsen: Vends. F. og L. I.

• Nu om Dage er der 3 Gaarde i Klitten, to i Nørre og en i Sønder Klit, og ingen kender til, at der nogen-sinde har været flere, men for Resten: selv om baade

Historien og Traditionen er tavs i den Retning, kan der meget vel i det anførte Tidsrum, henimod Fru Ingeborgs Dage, være indtruffet en Begivenhed, der har fremkaldt Ødelæggelsen af nogle Gaarde i Klitten, eller i hvert Fald fremskyndet Nedlæggelsen af dem.

Selve Klitformationen minder en Del om Højsandene paa Læsø, og er end disse langt mere storslaaet og imponerende, saa er Klitterne ved Lyngsaa og nord efter til Soelsbæk i Volstrup dog et Stykke Natur, enestaaende i Østvendssyssel. „Gold er den Jord, som Lyngen bær“, og — Lyng er der nok af, store Flader med Rimmer og Dopper og Tuer, kransede af Sandbjerge, der krummer Ryg og rejser Børster af Marehalm. Ved Sommertid et fredlyst Landskab, hvor Ræv og Hare farter om, hvor Kystens Træfugle glider hen over, og hvor Spover og Hjejler slaar ned. Men om Efteraaret gaar den vilde Jagt gennem Klitterne.

Stubben i Stranden ved Nørre Klit.

Nogle Dage efter at foranstaaende var gaaet i Manuskript fik Forfatteren Besøg af den i Egnen velkendte, interesserede Husmand Jens Jakob Rærup, som, da Talen kom til at dreje sig om Klitstedernes Forsvinder, kom med den interessante Oplysning, at han for mange Aar siden, da han en Gang „løb ad Stranden til Sæby“, havde faaet Øje paa en mørk Genstand, der ragede frem af Sandet ved Foden af Brinken ud mod Havet, lidt nord for Gaarden Nørre Klit. Den mørke Genstand viste sig at være Stubben af et gammelt Bøgetræ, ca. 5 Kvarter i Gennemsnit, og en foretaget Undersøgelse godtgjorde aldeles bestemt, at Stubben stod paa sit Voksested og at Træet var fældet ved Savning.

Ved et Besøg paa Nørre Klit Dagen efter fik Forfatteren Rigtigheden af den modtagne Oplysning bekræftet. For et halvt Hundrede Aar siden, eller maaske endnu længere tilbage, var Stubben efter Højvande kommen til Syne i en Aabning eller Tværslugt den yderste Klitbræmme, og den var siden bleven brugt som Kendingsmærke paa Kysten, saa at det altid hed nord eller syd

for Stubben, naar Talen var om inddrevet Strandingsgods ved Nørre Klit. Men en Nat i Slutningen af forrige Aarhundrede, da det var usædvanligt Højvande, gik Havet inden om Bøgeroden, aad sig 10—15 Alen ind i Klitten, saa at Stubben om Morgenen, da Vandet var faldet, stod midt paa Stranden paa sine nøgne Rødder og ragte et Par Alen i Vejret. Et Aars Tid efter blev den kørt hjem til Gaarden, hugget i Stykker og brændt.

Men hvad fortalte den samme Bøgestub?

For det første, at den gamle Kystskov, der strakte sig fra Limfjorden til Skagen, ikke, som man har ment, har været afbrudt ved Lyngsaa, hvor meget end Terrænforholdene nu om Dage taler derfor.

For det andet, at selv dér, hvor der nu ligger Bjærg af Flyvesand, har der været Bøgeskov, og der har boet Folk der. Man behøvede nemlig ikke fra Lyngsaa at tage ud til Klitten for at skove Træer; dem havde man flere end nok af langt nærmere ved, i Lyngsaa Skov nemlig, den, hvoraf „Buskbakken“ og „Lyngsaa Fredskov“ er Rester.

For det tredje fortalte Stubben, da den for en Del Aar siden var paa Vej til at forsvinde i Havet, at der kan være andre, som er forsvunden deri. Med andre Ord, at Havet har skaaret væk af Kysten.

For det fjerde fik man at vide, at Flyvesandet har flyttet sig vest paa ind over Land og lejret sig paa et forhen skovklædt Areal.

Og dermed har man i nogen Grad Holdepunkt for den Formodning, at de ældste Klitgaarde som Følge af de ydre Markers Forsvinden i Havet og Sandets Aflejring paa de indre Jorder omsider blev „øde Gaarde“ og gik ud af Sagaen — og dermed ud af Fortegnelsen over Jens Kaas's Lyngsaagods, der kom til Voergaard.

— Gaar man op paa Klitbakken ved Stranden og ser ud over Havet, faar man Øje paa en lavvandet

Grund, der som en Trekant, hvis Spids vender mod Nord, breder sig syd paa ad Voersaa til. Og med Bøgestubben fra den forsvundne „Klitskov“ i Minde og med de forsvundne Klitgaarde in mente bestyrkes man i Formodningen om, at derude laa en Gang et Landskab, noget lignende som det, vi befinder os i, men flere Gange større, og derude laa en Del af de gamle Klitgaarde, der forsvandt i Slutningen af det 16. Aarhundrede.

For Resten findes der nord i Klitten paa „Pers Ager“ Minder om et Bosted. Der ligger Kul og Jærnaaffald fra en Smedje et Steds helt ude ved Kysten. Muligt, at man her har et Minde om en af de gamle Klitgaarde, som Havet og Sandet gjorde det af med for 3—400 Aar siden. Vel er Levningerne fra Smedjen næppe fra hin Tid, men Pladsen og den tilstødende Klitmark taler for, at der en Gang har ligget en Gaard her.

Om Smedehuset, der vel senere rejstes paa Tomten af den gamle Gaard, ved man at fortælle, at det i sin Tid opførtes eller i hvert Fald beboedes af et Par Brødre, der kom „vester fra“ og slog sig ned ved Havet som Brændeskippere. Og Brændet fik de fra Skæve Sogn. I en Fladbaad, der kunde rumme 4 Favne Brænde, gik Sejladsen syd paa langs Kysten og ind ad Limfjorden til Aalborg. — Ved at høre Skæve nævnet i denne Forbindelse ledes Tanken hen paa, at det kan have sin Forbindelse med, at baade Dybvad Hovedgaard og Knudseje i Skæve Sogn i sin Tid havde Bøndergods i Lyngsaa.

3. LENSGODS PAA LIVSTID.

1586 d. 31. Maj fik Fru Ingeborg Livsbrev paa Kronens Gods i Thy og paa Mors, det saakaldte

Streckhals's Gods, som Moderen og før hende Faderen havde haft i Pantelen i deres Tid. — J. T. 4, Pg. 130.

4. KØER TIL KONGEN.

1587 d. 10. Jan. rettede Frederik 2. følgende Henvendelse til en Del Herremænd og Enkefruer, hvoriblandt Fru Ingeborg.

„Vid at vi med ikke ringe Bekostning har ladet bygge her ved vort Slot Skanderborg en ny Ladegaard, og efterdi vi her har meget svagt Fæ og gærne vil have noget bedre, og vi ved, at Du har god Fæart, da beder vi Dig og begærer, at Du vil overlade og give os 2 Køer eller Kvier, og at vi maa bekomme dem som unge og gode ere og er Forhaabning om til Forbedring, og dem med det første os hid til Slottet vil skikke. Dermed gør Du os synderlig til Vilje. Og dersom vi en anden Tid har noget, som Du i lige Maade kunde være begærende, skal Du befinde os deri Dig naadigst „beneigith“ og lige godvillig.“ — J. T. 3, Pg. 121.

5. FRU INGEBORG SOM KRÆMMERSKE.

I „Jydske Samlinger“ VII, Pag. 292 forekommer følgende:

„1587 beklagede Aalborg Indvaanere sig for Borgmester og Raad over, at Fru Ingeborg, salig Otto Banners til Voergaard, brugte paa Landsbyerne stort Landkøb og Kornkøb, at hun paa Thise Marked havde en bygget Krambod med Lagen og Tilbehøring (Markedstelt) og derudi var Humle, Staal, Tjære, Lærred, tysk Øl og andet tilkøbs, at hun brugte Købmandsskab i Jelstrup og Rakkeby, og at hun har en Karl, som drager omkring paa Markeder og har en Kvinde med sig med tysk Øl, Lærred, Humle og andet.“

Det interessante ved denne Historie er, at den indeholder et Fingerpeg om, hvor Fru Ingeborg fik en Del af sine mange Penge fra. For det første drev hun Købmandshandel flere Steder, hvor hun havde faste Kramboder, for det andet fulgte hun Markederne af med sit Telt, hvori der fandtes baade mandlig og kvindelig Betjening, og hvor Handelen gik med alskens

Varer, baade indenlandske og udenlandske, baade grovere og finere, ja, selv et Krus tysk Øl kunde bekommes, og for det tredje drev hun Storhandel, opkøbte Korn og andre Produkter og handlede dermed som nogen Grosserer. Og den energiske Enkefrue gjorde det saa godt, at Konkurrenterne udi Aalborg ømmede sig.

Om man fik Held til at komme hende til Livs, meldes der intet om. Klagen er det eneste, der er bevaret om den Sag, og i det hele den eneste Kilde, der giver Oplysning om, at Fru Ingeborg har drevet Forretning som Grosserer og Detailhandler.

Det gamle Thise Marked havde forøvrigt ikke noget godt Ord paa sig, i hvert Fald ikke senere hen. Bl. a. hedder det hos Albert Thura: „Thise Sogn er navnkundigt, dog ikke berømmeligt af et Marked, som ikke iblandt de andre Landets Markeder i Almanaken findes opført, hvilket aarligt, baade med Heste og Kram, samt andre Varer, holdes straks neden sønden for Kirken, og ved hvilket Marked skal begaas adskilligt usømmeligt, hvorved især de mange der imellem indfaldende hellige Dage (om Paasken) ikke lidet vanhelliges og overtrædes.“

6. UNG PIGE I HUSET.

1588 var Fru Ingeborg i Besøg paa Boller i Taars, ved hvilken Lejlighed det bestemtes, at Datteren her, Christence Dyre, skulde følge med og blive paa Voergaard. Man faar det at vide af Præsten Anders Andersens Ligprædiken over Christence, om hvem han bl. a. siger: „Var hun saa udi hendes kære Forældres Hus paa Boller til hun var paa hendes 19. Aar, da hendes kære Moder bevilget ærlig og velbyrdig Frue, Fru Ingeborg Skeel, Otto Banners til Voergaard, at hun maatte følge hende hjem og blive hos hende, hvor hun forblev indtil det 5. Aar (1588—93), da ærlig og velbyrdig Mand, nu salig Erik Høg til Klarup lod

bede om hende, som ham ogsaa blev samtykt. Og lod hendes salig Moder gøre deres Bryllup paa Boller i Juli Maaned 1593.“

7. TO SKØDEBREVE.

1590 d. 26. September fik Fru Ingeborg Skødebrev af Iver Grøn til Hvidbjerggaard paa en Del Fæstegods i Vennebjerg Herred: Dragstrup i Ugilt, Kragvad, Bokholt og Haverdal, og i Hornsherred en Gaard og et Hus i Fjelstrup By, Astrup Sogn. — Originalen i R. A.

Medens dette Gods er købt af Fru Ingeborg, synes hun intet at have solgt, i hvert Fald ikke af, hvad der hørte Voergaard til. I den tidligere omtalte Dagbog af Præsten ved Budolfi Kirke i Aalborg staar der ganske vist følgende under Aaret 1591:

Den 21. Marts lod ærlig og velbyrdig Fru Ingeborg til Voergaard, salig Otto Banners Efterleverske, antvorde mig Skøde paa den Gaard her i Aalborg i vor Frue Sogn nord for Ladegaarden, som var Per Bieskis, Lauritz Hvids, Jesper Baggers, og noget mere, som Skødet udviser.“

Maaske Aalborgpræsten fik dette Skøde som Erkendtlighed for hans Gudstjeneste paa Voergaard d. 13. s. M. og den dermed forbundne højtidelige Indvielse af den ny Hovedbygning. Men da der hverken i det første Mageskifte, 1578, eller det andet, 1579, er nævnet noget som helst om Ejendomme i Aalborg, maa den omhandlede Gaard være kommen i Fru Ingeborgs Besiddelse paa anden Maade.

Kan hænde for Resten, at det er Besiddelsen af den nævnte Gaard, der ved Forveksling er Skyld i Traditionen om, at Fru Ingeborg har ejet Jens Bangs Stenhus, det gamle Apothek i Aalborg, ja endog skal have opført denne Bygning.

8. BRYLLUP PAA VOERGAARD.

1591 d. 13. Juni var der stor Stads paa Voergaard, idet Fru Ingeborg den Dag holdt Bryllupsgilde for to Præstedøttre.

Da Hovedbygningen var højtidelig indviet ved Guds-tjeneste i Marts Maaned forud, kan det tænkes, at Bryllupsgildet tillige har været en festlig Indvielse af den ny Borg, om end Festiviteten havde et mere bor-gerligt end adeligt Præg.

Om Højtideligheden beretter Pastor Stephensen, Aalborg, følgende i sin Dagbog:

„Den 13. Juni 1591 gjorde Fru Ingeborg Skeel to Præstedøttres Bryllup paa Voergaard, hvortil var indbudt Riddersmænds Mænd, Fruer, Jomfruer, Superintendenten (Bispen), Magister Jakob Holm, 18 Sognepræster, foruden Borgmester, Borgere, Fogder og Bønder, hvilket var en saare lystig Forsamling,“ hvorhos Pastoren supple- rer Beretningen med følgende Vers:

„Og blev samme Tid to enfoldige Præster,
som var baade Gæster,
af Nælder noget brændt,
dog ikke meget skændt,
hvilket de vedergjorde
saa meget som de turde,
at de Parlamenten begyndte,
den jeg ikke yndte,
og slemmelig forløb Pladsen,
saadan Ende faar Tradsen“.

Det kunde heraf lade til, at Fru Ingeborg ikke har haft saa lidt tysk Øl tilbage fra sidste Thise Marked, og at hun ikke har sparet paa det. Naa, „en god Rus“ hørte Datiden til, saavel i borgerlige som ade- lige Krese, og om end Øllet ved den omhandlede Lejlighed gik et Par af de atten Velærværdigheder saa stærkt til Hovedet, at de kom i Totterne paa hin- anden og skændtes bra, saa har det næppe gjort Skaar i den almindelige Feststemning.

„En saare lystig Forsamling“ var det — ved Bord og Krus og Kande, og hvorvel kgl. Trompetere ikke gjorde Musik over Borde, som ved Fru Ingeborgs Bryllup paa Nygaard, saa har den Aalborg Stads-musikant med sin Stab næppe manglet paa Voergaard, men truttet bravt i Trompeterne ved Gildesbordet og bag efter spillet op til Dans i Riddersalen.

9. CHRISTIAN 4. GÆSTER VOERGAARD.

1598 var Christian 4. paa Rundrejse i Vendsyssel og aflagde ved den Lejlighed Visit paa Voergaard. Om samme Rejse skriver Pastor Stephensen:

„Aar 1598 hl. 3 Kongers Dag om Aftenen ved 5 slet kom kgl. Maj. Kong Christian 4. først til Vendsyssels Land, og laa hans Maj. samme Nat i Kapellanen Hr. Simons Hus i Nørre Sundby, den anden Nat paa Børglum Kloster, den tredje Nat paa Skagen til Povels, den fjerde Nat paa Bangsbo, den femte Nat paa Voergaard, og derfra kom hans Naade til Aalborghus og blev der en Nat, efter at han om Dagen havde haft Borgerne i Rustning.“

10. SOLGTE SKIBSLADNINGER STEN.

I „Cancelliets Breve“ forekommer følgende:

„Kgl. Skrivelse af 21. April 1598 til Mandrup Parsberg (Embedsmand paa Aalborghus) om at fragte Skuder til at føre de Sten, Kongen har købt af Ingeborg Skeel, til Koldinghus.“

Rimeligvis er der Tale om Mursten, fabrikeret paa Voergaards Teglværk, anlagt af den næstsidste Lensmand, Erik Rud, men vistnok betydelig udvidet af Fru Ingeborg.

Teglværket laa nord for Voer Kirke, hvor der endnu paa Tomten kommer Brokker af Mursten frem ved Pløjning.

11. HESTEhold I KRIGSØJEMED.

Ligeledes i „Cancelliets Breve“ findes følgende:

„Kgl. aabent Brev af 4. Januar 1600 om, at Knud Brahe til Engelsholm, Einbedsmand paa Aalborghus, der paa Otto Banners Enkes, Fru Ingeborg Skeels Vegne har lovet aarlig at holde 10 geruste Heste, naar der holdes Mønstring i Riget, i de næste 3 Aar maa være fri for at holde disse 10 Heste, med mindre der, hvad Gud forbyde, uforvarende paakommer Riget noget.“

12. OM KØB AF GAARDBO BIRK.

Med „Cancelliets Breve“ som Kilde anføres endnu:

„Kgl. Skrivelse af 13. Januar 1600 til Manderup Parsberg om, at Fru Ingeborg Skeel til Voergaard har berettet, at hun for nogen Tid siden af afdøde Jens Bildes Arvinger har købt Barboe Birk (Fejlskrivning af Garboe : Gaardbo Birk) i Vendsyssel, som Jens Bilde havde faaet til Mageskifte af Kongens Fader. Da der nu paaføres hende Trætte paa dette Gods af Christoffer Rosenkrans af Sønderskouf og flere andre og Brevene, hvormed Godset skal forsvares, skulle opbevares paa Aalborghus Slot, har hun begæret at faa disse Breve i Original. Det befales ham herved at levere hende de Breve, der maatte angaa Garboe Birk og dets tilliggende Gods med tilbørlig Reversal.“

Det var forøvrigt ikke Jens Bilde selv, men hans Enke, Fru Karen Rønnow, der, d. 28. Juli 1577, fik Gaardbo Birk ved Mageskifte.

Hvilket Udfald Sagen fik, vides ikke. I det foreliggende Materiale er det eneste Gang, at Fru Ingeborgs Navn findes i Forbindelse med Gaardbo Birk.

13. BRYLLUP IGEN PAA VOERGAARD.

I Aaret 1600 var der atter Bryllupsgilde hos Fru Ingeborg. Denne Gang med Brudfolk af adelig Byrd, og vel kun med Gæster af Rang og Stand. Noget nærmere til Begivenheden kendes ikke, kun at det var Mogens Kaas til Aas og Tidemandsholm i Taars, der blev gift med Anne Juul, et Ægteskab, der halvandet Aar efter opløstes ved Anne Juuls Død, 30. Juni 1602. Begravelsen foregik i Taars Kirke 14. Juli s. A. — J. Sml. 4, Pg. 230.

14. FRU INGEBORGS PLEJEBARN.

1601 fik Fru Ingeborg et Barn i Pleje, en lille Pige paa et halvt Aar, der forblev paa Voergaard indtil Plejemoderens Død, 1604. Det var en Datter af Enevold Kruuse til Hjermitslevgaard, Medlem af Rigsraadet og Statholder i Norge, gift med Ellen Marsvin.

Ingeborg Kruse, som Fru Ingeborgs Plejebarn hed, blev 1635 gift med Jakob Grubbe til Grubbesholm og Nørkærgaard. — Aalborg Raadstuearkiv.

IV.

SOGNEKIRKERNE.

Hvornaar Albæk og Voer Kirker er kommen ind under Voergaard, er ukendt. I den ældste Tid var Kirken i Reglen i Menighedens Besiddelse eller ogsaa var en gejstlig Person Ejer af den, i begge Tilfælde med Ret til at oppebære Tienden og med jus patronatus o: Ret til at beskikke Præst.

Henimod Reformationen opløstes det gamle Ejerforhold imidlertid adskillige Steder, saaledes at Kirkerne gled over paa andre Hænder, de rigeste og mest fornemme i Sognet, hvad der i de fleste Tilfælde var ensbetydende med, at Adelen kom i Besiddelse af dem. Og har Kirkerne i Albæk og Voer ikke været knyttet til Voergaard i Jakob Væbners Dage (Slutningen af d. 15. Aarhundrede), saa er de temmelig sikkert bleven det i Niels Styges eller Styge Krumpens Tid.

Som før omtalt (ikke her, men i et tidligere Afsnit af Manuskriptet) tumlede Styge Krumpen med jus patronatus til Albæk og Voer Kirker, som han fandt mest personlig Fordel ved, men det var ikke i Egen-

skab af Bisp i Vendsyssel, at han kunde gøre det, men som Herre til Voergaard, hvortil Kirkerne maa have hørt i hans Tid, enten han nu selv eller en foregaaende Ejer har skaffet dem dertil.

ALBÆK KIRKE.

Hvorvidt Fru Ingeborg, som man har ment, har foretaget en Om- eller Tilbygning til Albæk Kirke, lader sig næppe afgøre. Der er lavet meget omkring paa den, Skibet er forlænget og Taarnet bygget til, men hvornaar det er sket, foreligger der intet om, hvilket forøvrigt taler imod, at Fru Ingeborg, der overalt anbragte Inskriptioner til Oplysning, har haft noget videre at gøre med selve Kirkebygningen.

Det fortælles, at der en Gang skal have staaet en Figur, en Hjort, paa den øverste Tinde af den takkede Taarngavl og man har gættet paa, at den mærkelige Prydelse skyldtes Fru Ingeborg. Men det hele er næppe andet end Sagn.

Derimod har hun opsat Prædikestolen, som findes endnu. Den er af Egetræ og inddelt i fire Felter, hvert med sin Del af en Indskrift, der fortæller om Oprindelsen og hvert med et bibelsk Basrelief, samt et Vaabenskjold. Set fra venstre Side og rundt til højre er Udstyringen følgende.

Foroven Indskriften: Otto Banner - Ingeborg Skiels
Lode mich bouge - 1579.

I Midten Basrelieferne: Christi Fødsel - Daab - Død
- Begravelse.

Forneden Vaabnene: Banner - Skeel - Rosenkrans
- Krabbe.

Noget skønt Mesterværk kan Prædikestolen ikke siges at være; en hjemlig Billedskærer har nemt kunnet præstere det Arbejde. For Resten synes det som

om baade Fru Ingeborg og Otto Banner har haft særlig Forkærlighed for ny Prædikestole i de Kirker, de havde med at gøre. Albæk og Voer fik hver sin, og det samme gjorde Asdal og Sejlstrup.

Ogsaa Kirkeklokken i Albæk er fra Fru Ingeborgs Tid, hvad der fremgaar af Indskriften:

„Anno 1594 heft Fruwe Ingeborggen Scheel dusse Klokken tho Gottes Ehre und dem Carpsel thon Besten dorch Matties Benninch Up Nice wed di Rume geten laten.“

Hvilket vel vil sige, at „Aar 1594 har Fru Ingeborg Skeel til Guds Ære og Kirkens Bedste „Up Nice wed di Rume“ (og ikke til egen Berømmelse?) ladet denne Klokke støbe ved Matties Benninch.“

— Om Kirkens Overgang til Selvejendom, Tiendens Afløsning o. s. v., indeholder Manuskriptet Oplysning under P. B. Scavenius.

VOER KIRKE.

Det er uden Tvivl fejl, hvad der nu og da er fremsat, at Voer Kirke skylder Fru Ingeborg sin Tilblivelse. Paa Styge Krumpens Tid, før Reformationen, laa der en Præstegaard i Gaardsholt, hvad der forudsætter en Kirke i Voer, og der er intet, der taler for, at denne har ligget andet Steds end hvor den ligger nu. Antagelig er den fra det 13.—14. eller maaske fra Kampestenenes Slutningsperiode i det 15. Aarhundrede. Men det er givet, at Fru Ingeborg og maaske Moderen før hende har kostet meget paa den, forfalden som den rimeligvis var.

Naar Bygningerne paa Voergaard i Lensperioden fik Lov at skøtte sig selv og tilsidst var ved at ramle sammen, kan man tænke sig, hvorledes det stod til med Kirkerne i Albæk og Voer.

Allerede Aaret efter, at Karen Krabbe var bleven

Ejer, toges der fat paa at restaurere Voer Kirke, hvad der fremgaar af Indskriften paa en Sandstenstavle der, indrammet af to Halvsøjler, findes over den oprindelige, men senere tilmurede Indgangsdør i Taarnets Vestside. Der kan læses følgende:

„Anno 1579 lod E. och W. Otto Banner til Asdall och hans kiere Hustru Fru Ingeborg Skeel till Worgard opbøgge tene Kirkemur til Chorets . . . tene Taarn bekoste och . . . .“

Antagelig er Byggeriet saaledes at forstaa, at der ikke tidligere fandtes noget Taarn, men at det i nævnte Aar opførtes paa den vestre Ende af Kirkeskibet. Herfor taler, at Taarnets nederste Del bestaar af Kampesten, ligesom den øvrige Bygning, medens Resten oven ud er bygget af Mursten.

Ved en Restauration 1902 fremkom der Spor af Kalkmalerier paa Hvælvingerne i Koret, bl. a. et brunt Gesimsbaand, og under det et Sceneri, hvori der forekom 3 Kvindehoveder, men en Afdækning har ikke fundet Sted, saa de gamle Malerier, der muligt er fra Fru Ingeborgs Tid, fremdeles findes bag Hvidtekalken.

Foran Koret laa tidligere en Lem i Gulvet. Den førte ned til en Krypt, hvor der fandtes en Del Kister, som imidlertid er fjærnet, sammen med Kisterne i Krypten under Sidekapellet. Da begge Gravkamre saaledes er tomme, har P. B. Scavenius ladet dem tilmure. Forøvrigt er begge opført af Mursten, har flade Tøndehvælvinger og skyldes Fru Ingeborg.

En Prædikestol, som hun lod opsætte kort før sin Død, findes ikke mere. Den var prydet med et Galleri af sindbilledlige Figurer i udskaaet Arbejde og bar følgende Indskrift:

„Aar 1604 til Pinsedag lod ærlig og velbyrdig Fru Ingeborg Skeel til Voergaard denne Prædikestol opsætte.“

Noget af den blev i en senere Tid anvendt til dens Afløser, og hvad der er tilbage af Resten opbevares paa Voergaard.

Muligt ogsaa, at de to store Messing-Lycestager, der findes paa Alteret, er skænket af Fru Ingeborg.

Den største Interesse knytter sig imidlertid ikke til Hovedkirken, men til

KAPELLET.

At dette i sin nuværende Skikkelse skyldes Fru Ingeborg, er temmelig sikkert. Uden paa Muren fandtes i sin Tid en Mindesten, hvorom det hedder i „Danske Atlas“:

„Paa søndre Side uden paa Otto Banners Begra-
velse sidder en gammel Sten, hvorpaa en Frue i fuld
Korpus er udhugget, med denne Inskription: Erlig og
velbyrdig Frue Ingeborg Skeel til Voergaard, da hun
en sorrigfuld Enke var, lod denne Kirke og Kapel
forandre og bygge Voergaard 1586.“

Den nævnte Frue, der muligvis har været Fru Inge-
borg, findes ikke mere, og hvor Stenen er bleven af,
vides ikke. Inskriptionstavlen, der var meget forvittret,
er af P. B. Scavenius erstattet med en ny.

Gennem en Sidedør i Koret træder man ind i Ka-
pellet, et flisebelagt, regelmæssig firkantet Rum, der
faar sit Lys fra to større og to mindre Vinduer. Det
runger under de høje Hvælvinger og man standser
overrasket, mens Blikket søger fra Gulv til Loft op
over et mægtigt, fritstaaende, 22 Fod højt Sandstens-
Epitafium, der dækker det meste af Kappellets Gavl.
Hvor kunde man ane, at den jævne, simple Landsby-
kirke, hvoraf der udefra set er Hundrede andre som
den, skulde rumme et saa imponerende Mindesmærke.

Det er Fru Ingeborgs Gravmonument, rejst
over Otto Banner og hende selv.

Paa en høj Sokkel, i hvis nederste glatte Flade Indskriften er indhugget, og hvis øverste Del dannes af et aflangt Felt med 16 Ahnevaaben, hviler fire Pjedestaler, to og to i hver Side, bærende fire korintiske Søjler. Midterpartiet mellem disse udgøres af en fladbuet, men dyb Nische, i hvis Forgrund er anbragt en fritstaaende Sarkofag, hvis Dække bæres af tre smaa joniske Søjler.

Midt paa Sarkofagen er rejst en fritstaaende, rigt dekoreret Bedepult, til venstre for hvilken Otto Banner og til højre Fru Ingeborg, begge i Legemsstørrelse, hviler knælende og med foldede Hænder. — Antagelig er begge Figurer hugget efter originale Portrætter.

I Nischens Baggrund er fremstillet et Parti af Jerusalem med Kristus paa Korset som Hovedfigur og med Marie og Johannes ved Korsets Fod.

Mellem Søjlerne paa hver Side af Midterpartiet findes to smallere Nischer, i hvilke Evangelisterne Lukas og Johannes er anbragt paa hver sin Sokkel og i naturligt Størrelse.

Paa de fire Søjler hviler en høj Gesims med stærkt fremspringende Staf foroven og forneden og med et Mellemparti, der er rigt dekoreret med Engle og forskellige Ornamentter. Oven paa Gesimsen findes i siddende Stilling og i halv Legemsstørrelse Evangelisterne Mathæus og Markus, den ene til venstre, den anden til højre for et Midterparti med Basrelief, forestillende Kristi Opstandelse. Over Basreliefet findes atter en Gesims, baaret af to Konsoller med Englehoveder, og endelig øverst oppe en Topdekoration, hvori et Skjold med Bogstaverne O. B. og I. S., og med et Timeglas paa et Dødningehoved som øverste Spids.

Basreliefet og Figuren, der forestiller Apostelen Johannes, er mærkelig nok ringere Arbejde end alt det øvrige, og maa skyldes en eller anden mindre betydelig Billedhugger.

Indskriften paa Sökkelen er følgende:

Erlig og velbørdig Mand Otte Banner
 hviler her i sin Sovekammer.
 I Verden var Asdal hans Hovidgaard oc Sede.
 Nu haver hand den evig Glede.
 Med sin erlig oc velbørdig Hustrue kier
 Fru Ingeborg Skel til Vorgord.
 Dit er hun lod Kiercke Capellen oc Epitaphium opset,
 at dierris Nafn icke aldeles skulle blive forget,
 thi naar Udarvingen de tager Gods oc Peng,
 Hukommels om di Døde varer da ikke leng.

Der di hafde lefvid i Ecteskap sammen i 26 Aar kalit Gud salig Otte Banner paa Vorgord i dit Aar 1585 den 27 Decembris Manid. Dit var Fru Ingeborg lefvid efther i hendes erlig Enkesed oc regiered i de 19 Aar Kongens Len og hendes eget med. Nu er hun oc i Herren soved hen i Fred paa Vorgord i det Aar 1604 den 17 Dag Octobris og Tid. Gud forlenne dennom beggi den evig Glede.“

Antagelig af den Omstændighed, at Fru Ingeborgs Dødsdag findes indhugget paa Monumentet, har nyere Forfattere ladet sig forlede til den Opfattelse, at det er hendes Arvinger, der har rejst Epitafiet. Intet er mere urigtigt. Det er Fru Ingeborg selv og hende alene, der har bekostet Monumentet, hvad jo ogsaa Indskriften beretter. At Datoen for hendes Død findes derpaa, skyldes en senere Tilføjelse.

Ikke en Gang saa meget Hensyn tog Arvingerne til den afdøde, at de ulejlige sig med at udfylde den tomme Plads i Indskriften for hendes Død. De glemte det vel, men saa har Fru Ingeborg ogsaa ramt paa en Prik med Bemærkningen om den daarlige Hukommelse.

Som barnløs Enke har hun følt, at naar hun en Gang lukkede sine Øjne og drog sin Slægtlinjes sidste Aandedrag vilde det gaa, som det gik, baade med Gods og Minde. I hele 270 Aar tav Monumentet om Dagen for hendes Død. At Indskriften nu melder derom, skyldes P. B. Scavenius, som efter aarelang Søgen omsider fandt Aar og Dag for hendes Død og 1874 lod Billedhugger Malthé udfylde den tomme Plads i Indskriften med Aarstal og Dato.

Forøvrigt var Epitafiet i Tidens Løb bleven saa medtaget, at det truede med Forfald, hvorfor der ved den nævnte Lejlighed paabegyndtes en planmæssig og omfattende Restauration, der fuldførtes Aaret efter, saaledes at det gamle Monument fremtraadte i forynget Skikkelse.

En Mindetavle i Kappellets østre Mur beretter, at her under denne Sten hviler Hans Skeel til Nygaard. — Bemeldte Hans Skeel, en Broder til Fru Ingeborg, var Landsdommer i Nørrejylland og deltog i Syvaarskrigen under den jyske Fane i en Afdeling, der stod under Kommando af Frans Banner, en Broder til Otto Banner. Ifølge en Indberetning fra Feltherren Daniel Rantzau faldt Hans Skeel i Slaget ved Svarteraa paa Falkenberg Hede d. 30. Oktober 1565. Hans Lig førtes senere til Danmark og begravedes i Viborg Domkirke; men om det herfra er ført til Voer Kirke, vides ikke. Mindetavlen skyldes vel nok Fru Ingeborg, men om den er opsat af hende og om det er blevet til noget med Flytningen af Broderens Lig, er en anden Sag. — Forøvrigt døde Hans Skeel ugift. Han var en Tid forlovet med Karen Skram, en Datter af Admiral Peder Skram, men Ægteskab blev der ikke noget af, uvist af hvilken Grund.

Kapellet er uden Udstyr, kun findes der en Konsol af Sandsten for hver Bue, hvorpaa Hvælvingerne er bygget, og for en Gangs Skyld har Bogstaverne I. H. S. faaet en sindbilledlig Anvendelse, nemlig ved at anbringes indhugget i Konsollerne, der bærer den

hvælvede Himmel, hvorunder de døde blev stedt til Hvile.

V.

FRU INGEBORGS DØD.

Om de sidste 3—4 Aar af Fru Ingeborgs Liv ved man meget lidt og om hendes sidste Dage slet intet. Monumentet stod i Voer Kirke og ventede paa hende med sin Indskrift om, at „nu er hun og i Herren sovet hen i Fred“, og Arvingerne synes at have ventet paa at kunne sige det samme.

Og en Dag meldte Døden sig, hvordan ved ingen, men Slut var det med den rige Frues rastløse Liv, et Liv fuldt af Arbejde, drevet med Energi og Virkelyst og ledet af en praktisk Sans, der vidner højt om Tænkksomhed, Kløgt og Snille.

Den 17. Oktober 1604 var det forbi, om i Fred og Stilhed eller under Kamp med Døden kender ingen, ikke en Gang Sagnet, der ellers ved saa god Besked om Fru Ingeborg.

Fjorten Dage efter foregik hendes Begravelse i Voer Kirke. hvad man ved af Eske Broks Dagbog, hvori der under Aaret 1604 er noteret følgende:

„Den 31 Oktober skal Ingeborrig Skiels lig begraffuis j Vorre Kyrcke j Venzsøszel.“

Men mere ved man heller ikke.

Selvfølgelig anbragtes Kisten i Kapellet, hvortil Otto Banners og Karen Krabbes Kister rimeligvis var henflyttet fra Gravhvælvingen under Koret. Krypten dér har antagelig været indrettet først og bestemt som Familie-Begravelsesplads, men efter at Fru Ingeborg havde besluttet at bekoste det store Monument og i den Anledning lod Kapellet ombygge, har hun

antagelig samtidig ladet den ny Gravhvælving opføre her og valgt denne som Begravelsesplads for sig og Slægt.

Ved en betragtelig Mangel paa Hensyn og Omtanke blev samtlige Kister imidlertid senere paa faa nær fjærnet, baade fra Krypten i Kapellet og i Koret og saaledes, at adskillige Ting af tids- og personalhistorisk Interesse gik tabt for stedse.

Det tilintetgørende Angreb paa Gravkamrene iværksattes af Overkrigskommissær Schultz, der ved Giftermaal kom i Besiddelse af Voergaard 1825. Omkring 1840 lod han alle Kisterne paa nær fire fra Reedtzernes Tid bringe op af Krypterne og som et Par sammenrodede Dynger af Træ og Ben og Tøjrester transportere ud paa Kirkegaarden, hvor der i det nordvestlige Hjørne var lavet et Par Kuler, der modtog det hele hulter til bulter.

Den daværende Herskabskusk paa Voergaard, Jens Ørndal fra Bitteby ved Flauenskjold, har fortalt, at der fandtes en Gyldenstykkets Hue i Fru Ingeborgs Kiste. Men hvor Huen er bleven af, vides ikke. Antagelig er den ført til Voergaard som Trophæ fra det underjordiske Felttog i Kapellet og er senere havnet i en eller anden Skarnkasse for at ende paa Møddingen. Det vilde i hvert Fald være saa nogenlunde i Smag med den Omhu og Pietet, der i hin Tid udvistes mod det meste af, hvad der fandtes i Krypterne.

Og Sagnet har for saavidt Ret i, at Fru Ingeborg ikke har kunnet finde Fred i sin Grav.

— De fire Kister, der blev tilbage i Kapellet og indeholdt Ligene af Peder Reedtz, død 1780, hans Hustru og en lille Søn, samt hans Svigerfader Niels Rosenkrans, Kringelhede, blev 1860, da Kisterne trængte

til Fornøyelse, „nedsænket i Kirkegaarden“ af daværende Godsforvalter paa Voergaard Kempel — efter derom sket Brevveksling med Baron Reedtz Thott, Gaunø.

VI.

EFTERSLÆT OG EFTERMÆLE.

I Overensstemmelse med Datidens Skik blev der antagelig holdt en lang og berømmelig Ligprædiken ved Fru Ingeborgs Begravelse, en Levnedsskildring, der senere udgaves i Trykken med vedkommende Præst som Forfatter.

Ganske vist synes det ikke at kunne antages, at hendes Arvinger har indladt sig paa andet eller mere, end der var strængt nødvendig for at undgaa beskæmmende Kritik, men med den Forudseenhed og den Nøgtternhed i Opfattelse, der i saa høj Grad kendetegner Fru Ingeborg, er det rimeligt, at hun før sin Død har draget Omsorg for, at hendes Ligfærd og Bisættelse i Kapellet kunde foregaa med en Højtidelighed og et Ceremoniel, der svarede til hendes Rigdom og Herkomst.

Muligt, at der ikke er meget tabt ved, at den formodede Ligprædiken er gaaet til Grunde. De nævnte Skildringer var efterhaanden bleven saa fulde af Lovprisning over de afdødes udmærkede Egenskaber og hele Livsførelse, at det var ved at ende i Digt og Fabel, saa selv om „Fru Ingeborgs Ligprædiken“ en Gang skulde komme for Lyset, opnaar man næppe derved at faa en ædruelig Karakteristik af hendes Liv og Færd, men vel en Beretning, der er lige saa overdreven til den gode Side, som Sagnene er til den onde.

Beklageligt alligevel, at den omhandlede Levnedsskildring ikke er til at finde, thi den vilde, hvor svul-

stig den end maatte vise sig at være, bidrage til, at der kunde fældes en anderledes retfærdig Dom over Fru Ingeborg end den, der hersker nu om Dage, bygget som den er paa gamle Ammestuehistorier og overgemt Folkesnak, opfrisket og opferniseret for 80 Aar siden.

Og dobbelt beklageligt er det, at en anden Skildring af Fru Ingeborgs Liv og Levned ogsaa er gaaet tabt, en Skildring, som Peder Iversen Hemmet, Præst i Albæk 1639—44, var Forfatter til.

Historieskriveren Terpager omtaler i et Afsnit om „kendte Mænd“ den nævnte Præst under det latiniserede Navn Petrus Hemmetheus og bemærker om ham, at „han samlede og opsatte den højadelige Ingeborg Skeels Liv og Bedrifter. Hun var Ejerinde af Voergaard og en mægtig, indflydelsesrig Kvinde, men dette lille Arbejde forblev ufærdigt paa Grund af Forfatterens indtrufne Død.“

Da det nævnte Manuskript og den omhandlede Ligprædiken vistnok er de eneste biografiske Skildringer, der har eksisteret om Fru Ingeborg, og da de begge synes tidlig at være gaaet tabt, er hendes Minde, som anført og som naturligt er, ene bleven prisgivet Folkesnakken. Og med denne er det gaaet som Snakken om Fjeren, den tabte Fjer, der blev til en frygtelig Historie om fem ribbede Høns.

Saa blottet for historiske Kendsgærninger er Sagnene om Fru Ingeborg, at der ikke er Holdepunkt for et eneste af dem. I det hele Materiale, der foreligger — Skrivelser og Dokumenter, samt Dagbogsoptegnelser af ansete Mænd fra hin Tid — er der ikke Spor af Hentydning til eller Antydning af, end-sige Skygge af Bevis for, at Fru Ingeborg var haardhjærtet, ond og gerrig, hvad Sagnene fortæller.

Tvertimod. De historiske Fakta peger i modsat Retning.

At Fru Ingeborg, som før omtalt, gjorde Stads af et Par fattige Præstedøttre og for egen Regning holdt stort Bryllupsgilde for dem i sin splinterny Borg, at hun ved den Lejlighed indbød baade Bisp og Bonde, at hun byggede Hospital i Sæby for fattige og syge, at hun i over 20 Aar til sin Død ikke alene gav dem Husly, men ogsaa Føde og Ildebrændsel o. s. v., det er altsammen Kendsgærninger, for hvilke der den Dag i Dag foreligger originale Beviser, medens der som Grundlag for Sagnene ikke findes Tøddel eller Bogstav.

Men hvorfra stammer Sagnene da, saa mange og saa grimme som de er.

Hertil er at sige:

For det første. Det er uden for al Tvivl, at Voergaard blev styret daarligt som Krongods og at specielt den Ejendom, der hørte Hovedgaarden til, blev drevet vagere og vagere i Aarenes Løb. Bygningerne forfaldt og Markerne kom ud af Drift, et Facit, der forelaa 1578 efter en Lensperiode paa 42 Aar.

Men heraf fulgte ret naturligt, at Hoveriet efterhaanden formindskedes og for de fjærntboende Fæsteres Vedkommende — i Lyngsaa, Voersaa og Søraa — maaske endogsaa tildels ophørte; og heraf fulgte igen, at den ny Slægt, der var vokset frem i Lensmændenes Tid, var mer eller mindre fortrolig med den Tanke, at de gamle, strænge Hoveriforpligtelser var ude af Verden, og at man sad som god Fæstebonde eller Ugedagsmand paa sin Gaard og Grund, naar man gjorde saa og saa meget eller rettere lidt Hoveri, som Skik og Brug var bleven.

Rimeligt, at man havde levet sig ind i den Forestilling, men fejl var det, og 1578 vaagnede man af Vildfarelsen, vaagnede med et Ryk, gned sig i Øjnene og spurgte, om hun var „taable“, Kællingen, der nys var kommen til Voergaard.

Her havde man nu i mange Herrens Aar under selveste hans Majestæts Regimente gjort Ægt og Hov til Voergaard, som hver ærlig og retskaffen Mand vidste og kunde gøre sin Ed paa, og saa kom der nu en nærig Krabbe og slog en Klo i dem og forlangte tre fire Gange saa meget Hoveri af dem som i Kongens Tid. For Resten var det nok Datteren, der var Skyld i det, den forbandede Høne. Hun havde sit Næb alle Vegne, baade ude og inde, og pikkede og hakkede for at faa den sidste Kærne, der var til at finde

Saadan gik Snakken vel, naturligt og undskyldeligt om den gjorde det.

Imidlertid var der ikke noget at stille op. En Genoptagelse af Hoveriet i dets oprindelige Omfang var en Nødvendighed, om Voergaard skulde bringes i Kultur, og Retten til det fulde Hoveri var købt og betalt ved Mageskiftet.

Selvfølgelig vedblev Fæsterne at knurre og ønskede specielt Fru Ingeborg hen, hvor Peberet gror. Og naar man efter hendes Død lod hende rejse og ryge ad Hekkenfeldt til, kan det nok have godtet en og anden Hovbonde og Ugedagsmand at undertegne Rejsepasset.

Men til Forklejnelse af Fru Ingeborgs Minde egner „det forøgede Hoveri“ sig ikke.

For det andet. Om lignende Sagn, som flere af dem, der findes om Fru Ingeborg, siger Vedel Simonsen, at de ingen anden Betydning har, end at ved-

kommende døde udviste en Driftighed og Virksomhed, som Almuen ikke kunde forstaa, at Folk, som ikke trængte dertil, vilde give sig af med.

— Der hører da heller ikke megen Fantasi til for at udmale sig, hvilket fint Facit, der kunde opnaas ved en Samtale imellem en Fæster fra Voergaard og en Kræmmer i en Krambod i Aalborg. Den første, hvem Fru Ingeborg, sandt at sige, var ved at pine Livet af med Hoveri, og den sidste, som hun, sandt at sige, havde konkurreret halvt ihjel paa Thise Marked. De to kunde saavist nemt blive enige om, hvad Fru Ingeborg var for en Skabning, og enige om, hvem der tog hende, da hun døde. Det var, sandt at sige, ikke Vorherre.

For det tredje. Det synes at være gaaet med Ingeborg Skeel som med Herman Wessel. Om den sidste gjaldt det indtil for faa Aar siden, at hver Gang der, ligegyldigt hvor og ligegyldigt af hvem, blev lavet en saftig Historie, en uartig Vits eller et pikant Vers, saa fik han Skylden. „Kender De den om Wessel,“ begyndte Fortælleren, og saa kom Historien, Vitsen eller Verset. Men naar der var gaaet Aar og Dag og en ny Wesselfortæller dukkede op i Landskabet, kunde det tit hænde, at den saftige Historie var bleven raa og den uartige Vits sjofel, medens det pikante Vers var bleven til to gemene.

Saadan fik Wessel i Folkemunde sit Navn dænget til. Han blev Syndebukken, som al Landsens Vitsmagere af tredje og fjerde Klasse endnu et Hundrede Aar efter hans Død aflæssede deres Aandricheder paa. Og dersom man nu, fem Kvart Hundred Aar efter Wessels Død, vilde samle alt hvad der lever i Folkemunde om ham, kunde hans historiske Person blive forsynet med en ganske artig Pukkel af Anekdoter

m. m., en Gevækst af et Omfang og et Indhold, hvoraf de 99 Procent vilde være ham komplet uvedkommende.

Men som det er gaaet med Wessel i Forhold til det ganske Land, er det gaaet med Fru Ingeborg i Forhold til Vendsyssel. Hun er „Syndebukken“, hvorpaa Eftertidens nordjydske Sagnfortællere, specielt i Østvendsyssel, har aflæst deres mer eller mindre interessante Historier, dels dem, man makkede sammen selv, og dels dem, der hørte hjemme andet Steds, men ad Sagnvandringens Vej, de Gamles Mund, naaede frem til Egnen.

At flere af Sagnene er Gengangere fra andre Egne er uden for al Tvivl. Der forekommer Varianter af dem, saavel andet Steds i Jylland som paa Fyn og Sjælland, ja for enkeltes Vedkommende endog i selve Vendsyssel, men næppe noget Sted mere blottet for historisk Sandhed, end naar Talen er om Fru Ingeborg.

For det fjerde. Som bekendt findes de betydeligste Sagn om Fru Ingeborg hos Thiele, i hvis Samling af Folkesagn Historierne om hende første Gang udkom paa Tryk. I den Anledning bemærkes følgende:

Omkring 1840 dukkede „en fin Mand“ op i Egnen ved Voergaard, hvor han gik omkring i Gaarde og Huse for at snuse gamle „Praater“ op om Fru Ingeborg. Hvor meget eller hvor lidt, han fik fat i, er ikke godt at sige. Men da Thieles Folkesagn, der begyndte at udkomme 1843, naaede frem til Historierne om Fru Ingeborg, var der mer end en gammel lun Vendelbo, specielt i Gaardsholt, der „kneb si Øwn sammel og flirede i Skægget.“

Den fine Fremmede var Byfoged Hejberg, Nykøbing, Mors, en Broder til den bekendte, om just ikke be-

rømte Byfoged Hejberg i Sæby. Og Tiden, man befandt sig i, var den mest bevægede af alle i Østvendssyssel, den store Tyvebandes Tid, der endte med Nedsættelse af „Den Dronninglundske Kommission“, en Tid, hvor Folks Fantasi havde travlt med baade løst og fast, baade gammelt og nyt, ikke mindst omkring Voergaard, i hvis berygtede Kældere en Del af Tyvebanden var indespærret.

Og saa havde Overkrigskommissæren paa Voergaard ovenikøbet paa samme Tid holdt Flyttedag med Fru Ingeborgs Lig, smidt omkring med hendes møre Ben, vovet ikke alene at røre dem, men ogsaa at flytte dem. Intet Under, at der netop i de Dage var frodig Jordbund for en sagnrig Høst omkring Voergaard.

Naar den gode Byfoged fra Mors dertil yderligere gjorde sit opstøvede og hjemførte Bytte til Genstand for digterisk Behandling og i sin Gengivelse af Sagnene indflettede poetiske Vendinger og rimede Vers, saa kunde det jo være saare interessant, — kun vandt Sagnene ikke i Troværdighed derved, om end meget Godtfolk troede paa dem som paa bibelske Overleveringer, og jo mer ukyndig, jo stærkere i Troen, den Gang som den Dag i Dag.

SAGNENE OM FRU INGEBORG.

1. SKIBET, DER STRANDEDE MED SANDSTEN.

At Sandstenene til Hovedbygningen ankom med Skib og ilandbragtes paa Kysten, er rimeligt, og antagelig skete det ved Søraa, hvor der paa den Tid fandtes en Lade- og Losseplads paa Voergaards Forstrand. — Man kender endnu Vejen, som førte dertil, „Voergaards Strandvej i Søraa“.

Endvidere kan det anses for mest sandsynlig, at Stenene ankom i tilhugget Stand, og at hver Ladning saaledes repræsenterede en ret betydelig Værdi.

Ifl. Sagnet skal Fru Ingeborg imidlertid være sluppen billigt om ved den ene af Ladningerne, idet hun, efter at det paagældende Skib var ankret op ved Kysten, hemmelig skal have ladet Ankertovene kappe, saa Skuden drev paa Land, hvorefter hun bemægtigede sig baade Skib og Ladning som Strandingsgods. „Hendes Penge var nemlig ved at slippe op, saa hun ikke havde noget at betale Ladningen med,“ hedder det forklarende, men Fru Ingeborg forstod at klare Situationen altsaa. Jfr. Troels Lund m. fl.

2. BYGMESTEREN, DER DRUKNEDE I BORGGRAVEN.

Da Hovedbygningen var færdig og Fru Ingeborg sammen med Bygmesteren gik ud paa Vindebroen for at betragte Portalen og Facaden, skubbede hun til ham, saa han faldt i Borggraven og druknede. — Jfr. samme.

— At gøre Regning op med sin Bygmester paa lignende Maade var ret almindelig i gammel Tid, d. v. s. man var vant til at fortælle det og parat til at tro det.

3. KØRSELEN FRA „PULSEN“ JULENAT.

„I Voer Sogn, Jerslev Herred i Vendsyssel, ligger en skøn gammel Herregaard, Voergaard. Den er bygget af Ingeborg Skeel.

Denne Fru Ingeborg skal have været saa gerrig og knap paa Tid, at naar hun om Søndagen kørte til Voer Kirke, der kun ligger et lidet Stykke Vej fra Gaarden, havde hun sin Rok hos sig i Vognen. Men

hun var ogsaa haard mod sit Tyende og plagede det ved alle Lejligheder. Derfor har hun ingen Ro i sin Grav, og ofte ser man hende sidde i et Uføre, som kaldes „Pulsen“ og rede sit lange, udslagne Haar med en Guldkam.

Juleaften kører hun under Hundenes Tuden med seks Heste for sin Karm over Vindebroen ind i Borggaarden, og man kan da se Ilden gnistre af Hestene. Andre fortæller, at hun er manet ned i Pulsen, fordi hun var ond mod sin Mand.

Hver Nytaarsnat gaar hun et Hanefjed hen imod Gaarden, og naar hun naar hen til den, skal Voergaard forgaa.

Neden under Hovedbygningen findes hvælvede Kældere, hvoraf en bærer Navnet „Rous Kælder“. Der maa man hver Julenat lægge et Knippe Halm, hvis man ikke vil, at Gaarden pludselig skal gaa under. Om Morgenen derefter ser det da ud, som om en Hund havde ligget i Halmen.“ — Efter Thiele.

Det samme Sagn forekommer i alt væsentligt om Fru Ide Rathlau paa Langesø ved Odense. Ogsaa hun er manet ned i et Uføre ved Gaarden, ligesom hun om Natten kommer kørende med fire—seks ildsprudende Heste for sin Karm, o. s. v.

Siden P. B. Scavenius overtog Voergaard, 1872, er Fru Ingeborgs Spøgelsesfart ikke bleven observeret. Antagelig hænger dette sammen med Nedbrydelsen af den søndre Sidefløj, „Slasken“, der i mange Aar før husede en Del Tjenestefolk, Karle og Piger, hvoraf vel en og anden har haft fint Øje og fint Øre for, hvad der passerede af „Skidteri“ ved Nattetid.

— Forøvrigt var det ikke alene mellem Pulsen og Voergaard, at Fru Ingeborg havde sin Fart; hun kørte ogsaa til Bangsbo (Bannersbo?), hvor hun overnattede i en Himmelseng.

4. KUSKENS REJSE TIL NORGE.

„Paa Voergaard boede for mange Aar siden en Frue ved Navn Fru Ingeborg. Hun var Enke efter en Skeel, om hvem det siges, at han nogle Aar før sin Død svigagtig fravendte Agersted By nogle Enge, som endnu ligger under Voergaard, men den Dag i Dag kaldes Agersted Enge.

Men havde Herren været ond mod Bønderne, saa var Fruen det end værre. Engang kørte hun paa sin Mands Dødsdag til Kirke og sagde undervejs til Kusken: „Jeg gad vel vide, hvordan min salig Mand nu har det.“ Dertil svarede Kusken, som hed Klavs og var en forslagen Karl: „Ja, Naadigfrue, det er ikke godt at sige, men han lider vist ikke af Kulde, thi det er vist varmt nok, hvor han er.“ Derover blev Fruen saare fortørnet og truede Karlen paa Livet, saafremt han ikke inden den tredje Søndag derefter havde skaffet hende Bud fra den salig Herre, hvorlunde han havde det.

Klavs Kusk, som vel kendte Naadigfruen, at hun holdt Ord, naar hun lovede noget ondt, besluttede da først at tale med Præsten i Albæk, som var saa stiv i sin Bog som nogen Bisp og forstod baade at holde Folk i Graven og at vise igen. Men da denne Præst havde taget sit Søkendebarn paa Raad i denne Sag, blev de enige om, at dette Stykke Arbejde dog nok vilde overgaa hans Kræfter.

Til Lykke havde Kusken en Broder, som var Præst i Norge, og hos ham vilde det være sikrere at søge Raad, eftersom Præsterne i Norge er en Del klogere i de Ting end alle andre. Klavs begav sig da paa Rejsen til Norge og traf Præsten, som straks tiltalte ham med de Ord: „Velkommen, Klavs! Du maa nok have det hedt, siden Du kommer til mig,“ af hvilke

Ord Kusken straks mærkede, at hans Broder vidste, hvordan det havde sig.

Næste Dag bad Klavs ham om Raad og Hjælp, og Præsten svarede efter at have betænkt sig: „Vel kan jeg bringe Din døde Herre til at indfinde sig, men det er en farlig Sag, dersom Du er ræd for ham, thi Du maa selv sige ham Dit Ærinde.“

Det blev nu besluttet, at de næste Nat Kl. 12 vilde gaa ud paa en Korsvej i en stor Skov og mane ham frem. Da de paa den Tid stod paa Stedet, begyndte Præsten at læse, saa at Haarene rejste sig paa Kuskens Hoved. Straks hørtes en forfærdelig Støj, og en gloende rød Karet med Heste, som sprudede Ild til alle Sider, kom kørende gennem Skoven og holdt stille der, hvor de stod. Da kendte Klavs sin Herre igen, ihvorvel han var gloende rød.

„Hvo vil tale med mig,“ brølte Herren ud af Karet. Klavs tog sin Hat af og sagde: „Jeg skulde hilse Naadigherren fra Naadigfruen og spørge, hvordan han har haft det, siden han døde.“ — „Sig hende,“ svarede Herren, „at jeg er i Helvede, hvor der ogsaa bygges en Stol til hende; ikkun det sidste Trin mangler endnu. Er dette lagt, da bliver hun hentet, saafremt hun ikke tilbagegiver Agersted Enge. Men til Bevis paa, at Du har talt med mig, giver jeg Dig min Forlovelsesring, som Du kan vise hende.“

Da hviskede Præsten til Kusken, at han skulde række sin Hat frem, og i samme Stund faldt Ringen i Hatten, men brændte Hul derigennem og faldt paa Jorden, hvorfra Klavs tog den op. I næste Øjeblik var Vogn og Heste faret bort og forsvunden.

Paa den tredje Søndag stod Klavs udenfor Voer Kirkegaard, da Fru Ingeborg kom kørende. Da Naadigfruen saa ham, spurgte hun ham straks, hvad Bud-

skab han havde at bringe. Nu fortalte han, hvad han havde set og hørt, gav hende derhos Ringen, den hun kendte igen.

„Godt,“ sagde hun da, „Du har reddet Dig Livet. — Skal jeg være hos min Mand, naar jeg er død, da faar saa være, men aldrig giver jeg Agersted Enge tilbage.“

— Kort Tid efter var der stor Stads i Voer Kirke, da Naadigfruen blev begravet, men hun vendte snart om Natten tilbage og afstedkom en saadan Ufærd i Borggaarden, at Mølleren og Møllegæsterne løb til Albæk for at hente Præsten.

Han kom ogsaa og læste over hende og fik hende manet ud af Gaarden hen i et Kær tæt ved, Pulsen kaldet. Men længere kunde han ikke faa Magt med hende, saa at han omsider maatte tillade hende hvert Aar at flytte sig et Kokketrin nærmere mod Voergaard, og siges det, at naar hun engang paa denne Vis naar op til det Sted, hvorfra Præsten drev hende, saa skal Voergaard forgaa.

Paa det Sted, hvor hun blev manet ned i Pulsen, gror der aldrig et Græsstraa, og paa de afsvedne Striber i Marken kan man se, hvormange Kokketrin, hun har taget“. — Samme Kilde.

OM SAGNETS OPRINDELSE. ET FINGERPEG.

Som det vil ses, drejer dette Sagn sig væsentlig om Agersted Enge, som Skeel, d. v. s. Otto Banner, lagde til Voergaard og som „ligger der endnu“. Der er herved givet en saa bestemt Adresse, at der er noget at gaa efter for at finde, hvad der muligt ligger bag ved.

Agersted Enge udgør nu en Del og kun en Del af

det Engdrag, der ligger ved Pulsbækken vest for Præstbro og strækker sig fra Togaarde i Agersted til Dorf i Dronninglund Sogn, et Areal, der nu, som før, er delt paa mange Hænder, og hvoraf Voergaard nu, som før, har sin Part. I dette Engdrag maa de omstridte Parceller have ligget, — og det er ganske rigtigt, at der var Strid om et Par Engskifter her.

Straks efter at Karen Krabbe havde overtaget Voergaard som Privatejendom, kom hun i Trætte med Peder Munk, Lensmand paa Hundslund Kloster, om nogle Enge, som han paastod hørte Hundslund til, nu Dronninglund Hovedgaard, og det kan næppe være Enge andre Steder end ved Pulsbækken, hvor Hundslund havde Bøndergods, der stødte mod Voergaards Mark.

Hr. Peder klagede til Kongen, som i den Anledning tilstillede Otto Banner paa Karen Krabbes Vegne følgende Brev:

„Vid, at os elskelige Peder Munk, vor Mand, Raad og Admiral, har underdanigst givet os tilkende, hvorledes der ved Voergaard skal ligge nogle Enge, som hører til Hundslund Kloster og altid har ligget dertil, hvilke Du nu understaar at ville Dig tilholde dér til Voergaard, endog han mener Dig dertil ingen Ret at have. Da efterdi nævnte Peder Munk nu er i vor Tjeneste forhindret (indtil videre), at Du indtil da Dig aldeles intet med samme Enge befatter i nogen Maade, førend Eder derom endelig Dom er gangen imellem.

Frederiksborg, 21. April 1579.“ — J. T. 2, Fol. 54.

Men i det ny Mageskifte mellem Kongen og Karen Krabbe tre Maaneder efter, 30. Juli 1579, ses det imidlertid at være indrømmet, at de omstridte Enge hørte Voergaard til, „laa i Voergaards Mark“, d. v. s. i Pulsen nord for Bækken, om de end i nogen Tid havde været brugt af Fæstebønderne i Tveden og Vesterdorf i Dronninglund.

Selvfølgelig hjemfaldt Engskifterne til Voergaard som retmæssig Ejendom, — og selvfølgelig blev det ny Herskab paa Voergaard noget elendigt Rak, der ikke kunde lade fattige Fæstebønder beholde, hvad de havde.

5. ALBÆKPRÆSTENS KAPKØRSEL.

Nærværende Sagn, der knytter sig til det foregaaende, har, saa vidt vides, ikke før været offentliggjort. Det gengives her efter hvad senere afdøde Husmand Christen Christensen, Volbro ved Voersaa, har fortalt Forfatteren for en Del Aar siden.

At Præsten i Albæk fik Bugt med Fru Ingeborg og manede hende ned i Pulsen var en slem Streg i Regningen for „den Sorte“, som til Gengæld satte Præsten af den sorte Skole paa det sorte Bræt.

Men Albækpræsten, „Jens Uføj“ hed han, var ikke nem at faa Ram paa. Uføj som han var, det vil sige „ufødt“, skaaret ud af Moders Liv og som Følge deraf synsk og manestærk, maatte alle Spøgelser synke i Jorden for ham eller vige for ham paa hans Vej.

Det var ikke med Hr. Jens som med en Kollega af ham, der skulde mane en gammel Kælling ned. Hun stod og hoppede paa et Træben uden at lade sig anfægte det mindste, saa at Præsten tilsidst maatte opgive Ævret. Han havde nemlig, som det senere viste sig, faaet sin ene Hose paa med Vranken udad, — en slem Fadæse, som Albækpræsten nok skulde vare sig for. Heller ikke lod han sig Bogen slaa ud af Haanden eller forlede af Gespænstet til at bære sig dumt ad.

Alligevel var det nær gaaet ham galt en Gang. Det var en Aften omkring ved Midnat, da Hr. Jens paa Vej hjem fra Sæby kom kørende forbi den store

Kæmpehøj i Knæverhede. Som han bedst sad i sine egne Tanker og lod Hestene trave ud ad den gamle Kongevej, standsede de brat og vilde ikke af Stedet. Præsten langede dem et Par af Pisken, men forgæves. Hestene var som naglet til Pletten.

Saa kravlede Hr. Jens af Vognen og gik foran for at se, hvad der var i Vejen, og det viste sig da, at selve Fanden stod midt paa den.

Da gav Hr. Jens sig til at læse: „Gak bag mig, hvad som nu er for mig, o. s. v.“, men for første Gang slog det Klik for ham, og det hjalp ikke, at han brugte andre Formulaer, thi „den skal være ren, som vil mane Fanden selv“. Og ganske brødefri var Hr. Jens ikke. Han havde nemlig en Gang i sin haarde Nød som Student i København rapset et Otteskillings Franskrød, og der var da ikke andet Raad, end at optage en Forhandling og søge ved Snildhed at redde sig ud af Klemmen.

Og Facitet af Forhandlingen blev, at kunde Præsten komme først til Albæk, var han fri, men kom han sidst, var han færdig.

Thi smurte Hr. Jens paa Bæsterne og lod dem strække ud sønder paa, medens Fanden fór i Jorden som sig hør og bør og satte Kursen samme Vej.

I Begyndelsen var Præsten bagefter, det kunde han høre paa Bulderet i Jorden foran sig, og jo længere de kom frem, jo mer sakkede han agter ud. Men da de naaede hen mod Albæk Kirkeskov, der, hvor Gaarden Kærskov (Kirkeskov) nu ligger, vendte Bladet sig. Hr. Jens halede ind paa den Sorte, der hvert Øjeblik kom i Klemme mellem Trærødderne og holdt et slemt Spektakel for at slippe igennem.

Enden paa Historien blev, at Præsten, der havde regnet med de nævnte Forhindringer, sejrede og i

god Behold slap over Bækken ved Alfarvad, hvor Fanden var nødt til at stoppe op, da han ikke kan passere rindende Vand, uden over en Bro og dem var der ingen af, kun et Vade- og Kørested, det alfare Vadested: Alfarvad.

Saadan klarede Jens Uføj sig med den Lede selv — og Fru Ingeborg maa til Dommedag blive i Pulsen, hvor hun er manet ned.

6. KUSKENS REJSE TIL UNDERVERDENEN.

„Paa Voergaard boede en Gang et Herskab, som ved alskens Udsugelser og Mishandlinger paadrog sig alle Bøndernes Forbandelser. Herremanden døde pludselig midt i sine Synder, men Fruen fremturede i hans Fodspor og var hartad værre end Manden havde været.

Hun var dertil saare mistroisk og begærlig efter at vide, hvad der taltes i Borgstuen. Derfor lod hun hemmelig indrette et Rør, som fra hendes Kammer gik derved, og ved Hjælp af dette blev hun delagtig i mange „Lovtaler“ over sig selv og over salig Herren.

En Aften hørte hun blandt andet Kusken prale af, at han ikke var bange for at gøre en Rejse over i det evige Liv for at høre, hvordan det stod til med den naadige Herre. Dette kom hende tilpas, og hun lod da Kusken kalde til sig, foreholdende ham, hvad han havde sagt, hvilket hun nu befalede ham at fuldføre, saafremt han ikke vilde udsætte sig for alt det onde, hvormed hun truede ham.

Længe vidste den arme Kusk ikke, hvordan han skulde bære sig ad, indtil en klog Kone, hvem han betroede sin Nød, stævnedes ham til at indfinde sig alene en Aften med et Stykke Kridt og et Brød ved nogle bundløse Vanddamme, Gaaselunerne kaldet. Der

mødte han paa den bestemte Tid Konen, som nu bad ham være ved godt Mod, tilstoppede hans Mund, Næse og Øren og kastede ham ud i det bundløse Kær.

I lang Tid sank han dybere; tilsidst tabte han Bevidstheden og faldt som i Slummer. Men da han igen vaagnede, stod den gamle Kone hos ham paa en stor grøn Eng, hvor der var en lang Lindeallé.

„Nu er vi ved Maalet,“ sagde Kvinden, „spis nu og gør Dig tilgode, at Du kan have Kræfter til Hjemvejen.“

Straks hørtes der en Susen og en Brusen.

„Der kommer Greven“, sagde hun, „gaa ham nu i Møde og meld dit Ærinde.“

Da saa Karlen, at Greven kom kørende op gennem Alléen med seks sorte Heste for en sort Karet, og gik han da frem for at blive set af sin gamle Herre. Dette skete ogsaa, og da Vognen holdt, spurgte Herremanden:

„Hvad Ærinde bringer du mig fra Voer?“

Dertil svarede Karlen: „Den naadige Frue befalede mig at sige naadige Herre:

„Jeg vandrer i min Husbonds Veje,
jeg sover ene paa hans Leje.

Hvor est du henne, Husbond min,
alt med din Krop og Sjælen din?“

Da Herremanden hørte dette, tog han en Ring af sin Finger, gav den til Kusken og befalede ham at give den til Fruen som Tegn paa, at de havde talt sammen. Derpaa sagde han til Karlen:

„Naar du kommer til Vraa,
da til min Frue du gaa.
Sig hende, at du mig saa
hernede mellem Djæl'e,

som mig stedse kvæle,
mig piner og plager den Fæle!
Sig, om hun vandrer den Vej, jeg gik,
og piner de Bønder, hvis Velstand jeg fik,
hun kommer til Helved med Krop og Sjæl!
Hu, hu, hu, hvor her er fæl!
Ja, sig til min Hustru, hun giver igen
den Eng, jeg tog fra Niels Pedersen;
betal Peder Chren for et Barnemord
og Nielses Enke for Mosejord,
og sørg for hende, med hvem jeg drev Hor.
Giv Albert igen sin Gaard og Grund
og Peder tilbage den grønne Lund;
lad alle og hver ske Ret og Skel,
at frelses kan min arme Sjæl.“

Da Greven havde udtalt disse Ord, kom en Flok Djævle med stor Støjen. Hestene forvandlede til gloende Drager, der udspyede Ild og Luer, saa at Karlen ved dette Syn faldt i Besvimelse. Da han derefter kom til sig selv igen, laa han paa en Eng ved Gaaselunerne, og det fandtes, at han havde været borte i fulde tre Maaneder.

Nu kom han da tilbage til Voer, gav Fruen Ringen og sagde som det var ham befalet. Men hun svarede dertil:

„Hjærte Mand, det ondt mig gør
for min gode Fjerding Smør
og de Beder, Faar og Grise,
dem jeg gav Hr. Peder Vise
for at skaffe dig lidt Lise.
Dog, da Præsten ej er lærd,
Bønderne jeg gier en — (Fjært),
jeg kan bruge deres Penge,

Gaarden skal ha opredt Senge.
 Fanden med et Barnemord,
 skidt med Mogens Agerjord.
 Jeg kan ej mig lade hænge
 for de Æslers grønne Vænge.
 Der, hvor Husband min er henne,
 kan mig Døden ogsaa sende.“

Hun fremturede da ogsaa i ugudelig Vandel til sin Død og blev derefter begravet ved sin Mands Side. At hun „gaar igen“ og at man paa Gaarden ræddes for at møde hendes Genfærd, behøver ikke at tilføjes. Naar hun kommer op paa Gaarden, skal hun især have travlt med at tælle Penge.“ — Thieles Folkesagn.

7. FRU INGEBORGS HENFART.

Blandt O. L. Grønborgs Optegnelser paa Vendelbo-maal findes et Par Sagn om „Engebaare Bel aa Vuvr-gor“. Begyndelsen til det første Sagn lyder saaledes i den af O. Nielsen foretagne Oversættelse:

„Der boede en Frue i Voergaard, som de kaldte Ingeborg Bille (skal maaske være Skeel), og hende ved hartad alle Folk at fortælle om, hvilken Djævel hun var og hvordan hun pinte de sølle Bønder lige ud i syvende Led med Hoveri og Skatter for selv at kunne svaje i Herlighed og Glæde her paa Jorden. Hendes Mand var vel ligesom hun, for man siger, at Fanden kom kørende i en Karet og holdt udenfor den brede Dør, og saa maatte han med, hvor nødig han vilde. Nok er det, da han var død og henne, saa længtes Ingeborg Skeel forskrækkelig efter ham og vilde til ham, naar hun døde, ihvor han saa var, enten i Himmelen eller i Helvede, og hun gaar nu og grubler over dette hver Dag, hvor han kunde være, for det maatte hun have Vished om.“

— Efter denne Indledning følger en Beretning af samme Indhold som Sagn Nr. 4 foran, Kuskens Rejse til Norge, og der tilføjes om Fru Ingeborg efter Kuskens Hjemkomst, at „havde hun ikke været ond og slem før, saa blev hun det nu og turede saadan med Folk og Bønder, saa det var noget forskrækkeligt, for hun vilde til Helvede, og det var hendes Aftensuk og det var hendes Morgensuk hver Dag.

Omsider kom da ogsaa hendes Tid, for en Aften beder hun Kusken at spænde for Karmen, og det gør han, og hun satte sig ind og de kørte.

Kusken spørger, hvor han skal køre hen. Hun svarede, at det skulde han ikke bryde sig om, men lade Øgene raade, de skulde nok finde rigtig Vej. Han kørte nu, og det ad en bred, jævn Vej, som han tykkedes aldrig at han var kommen ad før, og det gik fort, til de omsider kom til en stor Gaard, som det kunde være et Slot, der stod hartad som i lys Lue, for der stod store Voksllys og brændte i hvert Vindue. Han holdt for den brede Dør, og saa væltede der saa mange store Herrer ud og tog imod Fruen og følger hende ind.

Kusken blev siddende og vidste ikke, enten han skulde spænde fra eller køre hjem igen, for ingen havde sagt noget til ham, og ingen kom siden ud, som han kunde spørge sig for hos. Langt om længe fordristede han sig til at gaa op ad Trappen og kigge ind ad Vinduerne. Hvad ser han da? Hans Frue havde de i en grumme stor Kobberkedel, der spillekogte, og her skrumpede de hende og kæmte hende med store Jærnkamme, saa Blodet dryppede af hver Tand.

Nu kunde Kusken se, hvor han var, og tøver ikke med at komme ud af Gaarden, lige hvad Øgene kunde

række. Saasnart han var udenfor, se saa var der ingen Vej, men de vilde Enge med Hængesæk og „Parti“, som han nær aldrig havde fundet ud af, og først langt hen paa Dagen kom han hjem, og da var han saa forstyrret, at de aldrig kunde faa et rigtigt Ord ud af ham.

Nu siden Fruen var bleven henne, saa blev der holdt Forhør, hvor Fruen var bleven af, og den sølle Kusk beskyldte de for, at han havde taget Livet af hende, og det kunde ikke nytte ham, hvor meget han forsikrede, hvordan det var gaaet til, det vilde de ikke tage for gode Varer, og Stymperen skulde have været dømt fra Livet, men se, saa maatte Fanden møde selv paa Tinge og gøre Redelighed for, hvor Fru Ingeborg var bleven af, og se nu kunde Kusken faa Lov at gaa i Fred.

Efter den Tid blev der saadan en Handel ved Voergaard med Spøgeri, at ingen kunde være der ved Gaarden, men saa blev der hentet en klog Præst. Nogle vil sige, at det var „de uføj Vule“, den ufødte Ole, saadan kaldte de ham, for han var ikke født, men skaaren ud af sin Moders Side. Han var klogere end alle andre kloge, for det var den Gang det lede Spøgeri var i Aalborg Ladegaard, da var der kommen saa mange kloge Præster og skulde mane Spøgelset, men han (Spøgelset) drev dem igennem Aalborg By og lige ned i Fjorden, og der hang de alle sammen ved Bryggen i deres Arme, men saa kom den ufødte Ole ned ved Vesteraa, og saa snart han kom, saa maatte Fanden lade sig sætte ned og Præsterne blev reddet.

Det var nu det. Den ufødte Ole magtede det, som ingen anden Præst orkede: han manede nu Fru Ingeborg eller Fanden i hendes Skikkelse ned i Pulsen,

nogle Sumpe og Gunger dér tæt ved Voergaard og der skal hun have Lov at kigge op en Gang om Aaret. Mange er kommen skidt af Sted med Spøgelse dér ved Pulsen siden; en Mand fra Løgtholt (i Dronninglund) red vild en Nat og kom ud i Pulsen, og da saa han et Uhyre saa langt, at det naaede op i Skyerne. Ingen er lysten i at komme den Vej ad Pulsen om Nattetide.“

Det samme Sagn -- om den onde Frue, der kørte til Fandens Gaard, hvor hun blev skruppet og kæmmet, saa Blodet flød, o. s. v. — findes i alle Enkeltheder i Thieles Folkesagn, men er her fortalt om en ganske anden.

8. FRU INGEBORGS SØSTER.

Under Titlen „Per Munks Kone i Hammelse“ fortæller samme Grønborg et Sagn, der begynder saaledes:

„I Hammelse har der en Gang boet en Herremand, der hed Per Munk, og hans Kone var Søster til Ingeborg Bille af Voergaard. Hvad hun hed, har jeg aldrig hørt, men hendes Navn staar ellers paa Prækestolen og Lysestagerne i Thise Kirke. Hun var ligesom Søsteren en slem Heks.“

Per Munks Frue, der hed Karen Skeel, var ikke Søster til Fru Ingeborg, men en fjærn Slægtning af hende.

9. PIGEN MED DE AFKLIPPEDE FINGRE.

Da Fru Ingeborg en Gang kørte til Kirke, saa hun en lille Pige, der gik og nappede Aks af Kornet paa Marken. Fruen lod Vognen holde, kaldte Pigen til sig og klippede Fingrene af hende med en Brodersaks, — saa kunde hun da i Fremtiden holde Fingrene fra, hvad der ikke var hendes.

— Det mest kendte og i Folkemunde hyppigst forekommende Sagn om Fru Ingeborg.

10. DRENGEN MED DE AFHUGGEDE HÆNDER.

I Svend Grundtvigs „Gamle danske Minder“ hedder det:

„Paa Voergaards Mur er der indhugget en Dreng, som mangler begge Hænder. Fru Ingeborg mødte nemlig en Dag en Dreng, som pillede Rugkærner af hendes Korn. Hun spurgte ham, hvorfor han gjorde det, og han svarede, at han var sulten; men Fru Ingeborg blev ligefuldt saa vred, at hun huggede begge Hænder af ham, for at han ikke skulde gøre det oftere.“

— Den iøjnefaldende Lighed, der findes mellem dette og foregaaende Sagn kunde tyde paa, at det ene er en Aflægger af det andet og at Figuren paa Muren er Skyld i dem begge. Skade kun, at Figuren paa Muren ogsaa er Sagn. Der findes hverken Pige eller Dreng med afhuggede Fingre eller Hænder, ikke heller den mindste Antydning af, at der nogensinde har eksisteret noget i den Retning. Det hele er Snak, baade i Folkemunde og paa Tryk.

11. BONDEN, DER RED HESTEN IHJEL.

Hos Svend Grundtvig findes endvidere følgende Sagn:

„Fru Ingeborg, Voergaard, sendte en Gang Bud efter en Bonde, at han ufortøvet skulde møde til Hove med en Hest. Han red da ogsaa saaledes, at Hesten styrtede med ham i Gaarden.

„Naa, Gud ske Lov,“ sagde han, „nu bliver jeg fri for at ride til Hove en anden Gang.“

„Nej, god Karl,“ sagde Fru Ingeborg, „det skal du ikke tro,“ og dermed gav hun ham en anden Hest.“

— Der menes vel en anden Hest at ride paa, Træhesten nemlig.

12. DEN MYSTISKE BLODPLET.

I et lille Gemak, der støder op til Riddersalen, findes i en Krog ved Døren en Plamase paa Gulvet, og Plamasen skyldes Blodet af én, der er slaæet ihjel samme Sted. At det er uskyldigt Blod, der er udgydt, fremgaar af, at Pletten ikke lader sig fjærne. En Gang blev Gulvet endogsaa brudt op og ny Brædder lagt i Stedet, men Pletten kom alligevel igen. — Saadan fortælles der.

— Historisk foreligger der intet om Drab paa Voergaard, hverken i Fru Ingeborgs eller nogen anden Tid, men andre Borge og Slotte har jo deres gaadefulde Blodpletter, og ved et lykkeligt Træf, der skyldes en væltet Malerpotte 1872, har ogsaa Voergaard faaet sin mystiske Plamase, og selvfølgelig er den fra Fru Ingeborgs Tid.

13. SVINESKINDET.

Om det berømte Vildsvineskind, der findes paa Voergaard, hedder det hos Thiele:

„Paa en Jagt, som en Gang holdtes der i Egnen, blev et Vildsvin fældet lige paa Grænseskellet mellem Voergaard, Dronninglund og Birkelse, og der opstod en Strid om, hvem Svinet skulde tilhøre. Sagen kom for Retten, som dømte, at Skindet skulde tilfalde Voergaard, og Kroppen deles mellem Dronninglund og Birkelse. Dette Skind gemmes paa Loftet i en Tjæretønde, thi saalænge det bevares, vil Gaarden være betrygget mod Ildsfare og andre Ulykker, og det er især mærkeligt, at naar dette Skind flyttes, da lægger det sig selv tilbage paa den gamle Plads.“

Hos Svend Grundtvig omtales Historien saaledes:

„Paa Voergaard er der et Vildsvineskind, hvortil Gaardens Skæbne er knyttet; thi naar det kommer bort, skal den gaa til Grunde. En af de forrige Ejere vilde ikke vide noget af den „Overtro“ og befalede,

at Skindet skulde kastes i Borggraven. Men det kom ham ilde, thi samme Nat blev han døds syg og kom sig ikke, før han havde faaet Skindet fisket op igen."

For Resten har man fortalt P. B. Scavenius, at Skindet en Gang blev stjaalet af en fremmed Mand, der kom ridende til Voergaard, men han kom ikke langt derfra igen før Hesten styrtede med ham, hvorfor han fandt det raadeligst at vende tilbage og lægge den livsfarlige Genstand, hvor han havde taget den.

— Skindet, hvoraf en Fjerdedel i Tidens Løb er skaaret væk, er forøvrigt vel bevaret, om end stærkt skrumpet ind. Det er godt en Meter langt, knapt saa bredt, og har to sorte Pletter, hver af Størrelse som en Desserttallerken.

Da Tagværket paa Sidefløjen blev restaureret 1875, dristede Scavenius sig til at flytte den gamle Hud, der laa paa en Rensemaskine paa Fæstningsloftet, der den Gang benyttedes som Kornmagasin, og Flytningen foregik til et „Rarietetsskab“ i Gemakket med den mystiske Blodplet, og her hviler det lige saa mystiske Svineskind bag Laas og Slaa, og de Tusinder af Turister, der siden har passeret Gemakket, har maattet trøste sig med, at de i hvert Fald har set Skabet, der gemmer Voergaards berømte Amulet.

Om Historien i det hele taget kommer Fru Ingeborg ved, er en anden Sag. Da der forekom Vildsvin i Vendsyssel endnu et Par Hundrede Aar efter hendes Død, kan det hænde, at det er fejl at henlægge Striden om Svinet til hendes Tid, om man end plejer at gøre det.

Ejendommeligt nok for Resten, at der til Asdal, som Otto Banner og efter ham Fru Ingeborg ejede, knytter sig et Sagn af lignende Art, kun med den Forskel, at det her er en Skinke, der er opbevaret.

If. Thiele var det Asdal og Odden, der stredes om det skudte Vildsvin, medens der i Hofmanns Fundatser nævnes Asdal og Birkelse, hvilken sidste Gaard samme Sted er nævnet i Forbindelse med Sagnet om Svineskindet paa Voergaard.

14. BØDKEREN OG ULVENE.

Nærværende Sagn, der er uden speciel Interesse for baade Voergaard og Fru Ingeborg, selv om det maaske knytter sig til hendes Tid, medtages kun fordi det som Bidrag til Ulvenes Historie i Østyenssyssel har sin Interesse.

En Vinterdag, da Sneen dækkede Jorden, kom en Bødker fra Aalborg og hans Kusk kørende i Enspænderkane gennem Storskoven, medførende et stort Bryggerkar, som de skulde til Voergaard med. I Ud-kanten af Skoven kom en Flok Ulve efter dem. Kusken piskede paa Hesten, og af Sted gik det i Galop. Alligevel halede Ulvene ind paa dem, saa gode Raad var dyre.

Omsider fik Bødkeren den Ide, at det kunde gaa an at vælte Karret af Slæden, vende Bunden i Vejret paa det og han selv krybe ind derunder, medens Kusken kunde skære Skaglerne, kaste sig paa Ryggen af Hesten og galopere til Voergaard efter Hjælp. Som sagt, saa gjort. Bødkeren kom ind under Karret, og Kusken jog af Sted.

Da Ulvene naaede hen til Karret og begyndte at snuse til det, fik de Fært af Bødkeren og gav sig til at kradse i Sneen for at faa Hul ind til ham. Og som beregnet slap Kusken væk imens.

Men nu Bødkeren! Som ene Mand i den indesluttede Fæstning havde han nok at gøre med at holde sig Angriberne fra Livet. Imidlertid fik han fat i sin Lommekniv, og hver Gang, der blev et Kighul under

Karret og en Ulvepote kom til Syne, saa var Bødkeren der med Kniven og prikkede og stak og flængede, saa det bed og sved. Poten forsvandt og der lød et fælt Hyl udenfor, en Scene, der gentog sig saa tit, at Ulvene omsider hævede Belejringen og hinkende trak sig tilbage til Skoven, særlig da Bødkeren fik Undsætning af en halv Snes Ryttere fra Voergaard, som kom farende med Landser og Spyd i Form af Pigkæppe og Høtyve.

Saa oversprøjtet var Sneen imidlertid med Blod, at de gæve Ryttere troede, at Bødkeren var revet ihjel. Stor var derfor Forbavselsen, da de efter at have væltet Karret omkring, fandt ham spillevende og i bedste Velgaaende. Thi fik man Karret paa Slæden igen og Hesten spændt for, hvorefter Bødkeren i højtideligt Optog førtes til Voergaard.

Men Ulvene i Storskoven (der i ældre Tid naede omtrent til Voergaard) fik i de kommende Dage travlt med at slikke paa Poterne og hele paa Flængerne efter det mislykkede Angreb paa Bødkerens Fæstning. — Jfr. Sml. t. J. H. I, Pag. 143.

15. NAVNET VOERGAARDS OPRINDELSE.

„Voergaard er bygget i en Sump, og da der skulde bygges, sagde Folk, at der aldrig kunde komme til at staa nogen Gaard. Men Fru Ingeborg sagde: „Jo: den vord der nok,“ og deraf fik den Navnet Voergaard.“ — Svend Grundtvig: Gl. d. M.

— At Gaarden har været historisk kendt under Navnet Voergaard i over Hundrede Aar før Fru Ingeborgs Tid, noteres blot. Mærkeligt nok forøvrigt, at den adelige Ingeborg Skeel i en Tid, hvor hveranden ombygget Herregaard fik nyt Navn, ikke omdøbte Voergaard og opkaldte den efter sig selv. Et Navn

som Skeelsborg, der laa lige for, vilde have givet hendes Minde det Præg af Adel og Storhed, som det synes at have været hendes Maal at naa.

16. *ET ENESTAAENDE SAGN.*

Enestaaende, naar Talen er om Fru Ingeborg, forsaavidt som Sagnet taler til hendes Berømmelse. Det findes i J. Sml. 9 B., Pag. 322, hvor Laust Røjkær i en Beskrivelse af Jerslev Sogn meddeler følgende:

„Om Jerslev Kirke fortælles, at der længe ingen Vaabehus var ved Kirken; men saa en Søndag kom Fru Ingeborg fra Voergaard kørende forbi, hun saa da, at Præsten stod i Kirkedøren, medens de Kvinder, som skulde indlæses, stod udenfor i øsende Regnvejr. Dette syntes hun ilde om, hvorfor hun lod bygge et Vaabehus og lod det tække med Bly.

17. *KLOKKEBAKKEN I ALBÆK.*

Da Fru Ingeborg kom til Voergaard og dermed blev Ejer af Kirkerne i Albæk og Voer, var der ingen Klokke i Albæk Kirke, hvorfor hun lod en saadan støbe i et Hul i en Bakke i Nærheden, hvilket Sted siden den Tid kaldes Klokkebakken, — den Parcel, hvorpaa den ny Skole i Albæk er opført i Aar, 1920.

VII.

FRU INGEBORGS ARVINGER.

STRID OM BOETS DELING.

Ved Fru Ingeborgs Død deltes hendes Ejendomme og Gods saaledes, at Otto Banners Slægtninge fik Asdal og nogle Gaarde i Voergaard Birk, og hendes egne Arvinger Voergaard med Resten af sammes Gods.

Arvingerne paa Otto Banners Side var hans tre Søstre, eventuelt deres Børn. De tre Søstre var:

1. Magdalene Banner, gift med en Krabbe. De var begge døde, og deres Datter, Helvig, gift med en Tyge Brahe, ligesaa, Hr. Tyge ogsaa. Derimod var en Datter af sidstnævnte i Live og blev saaledes paa Bedstemoderens Vegne Medarving til Asdal. Ane Brahe hed hun, og hun var gift med Otto Lindenov til Boreby, en Søn af Hans Johansen Lindenov af Huset Hundslund, og Margrethe Rosenkrans, hvilken sidste endnu var i Live og paa Sønnens Vegne blev indblandet i den kommende Arvestrid.

2. Karen Banner, Enke efter Gregers Trudsen Ulf-tand til Høgholt.

3. Birgitte Banner, gift med Knud Banner. Begge synes at være døde før Fru Ingeborg og uden at have efterladt sig Børn. — Jfr. Eske Broks Dagbog. — Der bliver saaledes kun Tale om to Arvinger efter Otto Banner: Karen Banner og Ane Brahe.

— Arvingerne af Fru Ingeborgs egen Slægt maa søges dels paa fædrene og dels paa mødrene Side, da hun selv var barnløs og hendes Søkende ikke havde efterladt sig Børn.

Paa fædrene Side havde Anna Skeel, en Søster til Fru Ingeborgs Fader og gift med Aksel Arenfeld til Palsgaard, efterladt sig en Søn og en Datter:

Hans Akselsen Arenfeld, gift med Anne Marsvin, og Margrethe Akseldatter Arenfeld, gift uden for sin Stand og derfor gjort arveløs, — herom lidt senere under „Den forbigaaede Arving“.

Paa fædrene Side blev der saaledes kun én Arving til Voergaard, Hans Arenfeld, som i Egenskab af mandlig Arving tilkom en Broderpart, d. v. s. dobbelt saa meget som en Søsterlod.

Paa mødrene Side var Arvingerne tre Enkefruer, alle Døtre af Iver Krabbe, Fru Ingeborgs Morbroder:

1. Fru Dorthe Krabbe, Enke efter Erik Lykke til Eskær.

2. Fru Anne Krabbe, Enke efter andet Ægteskab med Erik Kaas til Baggessvogn. — En Svigersøn var den nu og da citerede Dagbogsforfatter Eske Brok.

3. Fru Karen Krabbe, Enke efter Falk Gøe til Skersø. — En Svigersøn var Eske Bille, hvis Navn forekommer i Arvestriden.

DEN FORBIGAAEDE ARVING.

Ifl. en Arvekontrakt, der inden Fru Ingeborgs Død var oprettet mellem Hans Arenfeld og de tre Fruer Krabbe, skulde førstnævnte have en Broderlod, to Andele, og de andre hver en Søsterlod, ialt 5 Parter, og saaledes, at Margrethe Arenfeld ganske blev forbigaaet.

Man beskyldte nemlig Margrethe for slemme Ting som ung, paastod, at hun førte et usædeligt Liv og flakkede Landet rundt som en løs Fugl, først sammen med en Skræder fra Vejle og senere med en Student.

Mens hun var sammen med Skræderen, tog Hans Arenfeld Affære, lod hende anholde i Vejle og føre til Viufgaard, hvor hun blev indespærret, eller som man kaldte det „indmuret“, et Udtryk, der en Tid blev misforstaaet og gav Anledning til uhyggelige Beretninger om grumme Fædre, der indelukkede letfærdige Jomfruer i hule Mure, hvor de ynkelig omkom.

Altsaa Jomfru Margrethe blev indmuret efter Dattidens Skik, hvorhos hendes Arv og Gods ansaas som forbrudt og henfaldet til nærmeste Slægt.

Forstaaeligt derfor, om de indmurede tog Udgangsbillet, om der var Lykke og Raad. Og Lykken var

med Margrethe, saa hun slap ud af Fængselet og væk fra Viufgaard. Saa føjtede hun om med Studenten, sagde man, og havnede omsider i Norge, hvor hun blev gift med ham og hvor han fik sig et Præstekald og hun blev Præstefrue.

— Studenten, med hvem Margrethe Arenfeld „løb af Landet“, var antagelig den senere Præst i Jeffnager i Norge, Peder Mortensen, som hun blev gift med 1584. Hun døde i Jeffnager Præstegaard d. 24. April 1604, et halvt Aars Tid før Fru Ingeborg. Om Margrethe efterlod sig Børn er forsaavidt ligegyldigt, som der ikke for deres Vedkommende kunde blive Tale om at optræde som Arvinger. Møderens Fortid spærrede dem Vejen, hvad det følgende viser.

Ved Oprettelsen af den før omtalte Arvekontrakt undlod Hans Arenfeld, uvist af hvilken Grund, at gøre Krav paa den forbrudte Søsterlod. Men efter Fru Ingeborgs Død gjorde han Fordring derpaa, og saaledes at Arven i Stedet for 5 skulde deles i 6 Parter, hvoraf der tilkom ham de tre, altsaa Halvparten i Stedet for to Femtedele.

Herimod protesterede hans Medarvinger til Voergaard, de tre Enkefruer Krabbe, men forgæves, hvorfor det kom til Proces, — den første, men ikke den eneste, ialt var der fire.

1. PROCES.

VOERGAARD-ARVINGERNE INDBYRDES.

Da Hans Arenfeld ikke vilde give Afkald paa den omstridte Søsterlod, indstævnedes Fruerne Krabbe ham for Herredagen, hvor de ogsaa fik Medhold, nemlig ved følgende Dom af 12. Marts 1606:

„Vi Christian 4. etc. gør alle vitterligt:

For os var skicket Mogens Gøe til Gunderslevholm, Eske Bille til Walden, Fru Anne Krabbe til Baggesvogn, Dorthe Krabbe til Eskær og ifl. Stævning Hans

Arenfeld til Rugaard, der tiltales for en Søsterlod, som han paa sin Søster Margrethes Vegne tilholder sig af Arven efter Ingeborg Skeel.

Men da hans nævnte Søster skal have ladet sig beligge af og avlet Børn med ufri Mand og siden som en gemen og løsagtig Kvinde løbet om fra Sted til andet i Riget, hvilket kan bevises, og da hun for sit letfærdige Levnet og sine løsagtige Gærninger ikke heller er kendt arveberettiget ved Skiftet efter hendes egen Fader, hendes Moder eller hendes Søsken- de, formener Klagerne, at hverken Indklagedes nævnte Søster Margrethe, om hun er i Live, eller Indklagede paa sin Søsters den Hores Vegne har Ret til den omstridte Arvelod."

Overfor Indklagedes Anbringende, at „ingen kan forbyrde Arv uden den, som fører Avindskjold mod Riget“, henviser Klagerne til Gaardsretten og Recessen, der siger, at „hvilken Frue eller Jomfru, som sig af ufri Mand lader beligge, hun har forbrudt hendes Arvegods,“ en Lovbestemmelse, hvorefter Indklagede selv har kendt hende uberettiget til Arv efter For- ældrene.

— Et Tingsvidne godtgør, at Margrethe Arenfeld for 30 Aar tilbage stod i Forhold til en Skræder i Vejle og senere løb bort med „en Studenter“.

Endelig henvises til den omtalte Arvekontrakt, samt til, at Hans Arenfeld ikke har deltaget i Udgifterne ved Fru Ingeborgs Begravelse med mere end der til- kom ham i Forhold til hans egen Broderlod, to Femtedele altsaa.

— Hele Sagen fylder 14 Sider i Domprotokollen, og Enden blev, at Herredagen kendte Hans Arenfelds Fordring død og magtesløs at være.

2. PROCES.

ASDAL- CTR. VOERGAARD-ARVINGERNE.

Var der Kiv og Strid mellem Arvingerne til Voergaard indbyrdes, stod det ikke bedre til med deres Forhold overfor Arvingerne til Asdal. Bl. a. stod der Strid om Udleveringen af Asdal Jordebøger og Breve, der befandt sig paa Voergaard, men hvorfor Udleveringen ikke fandt Sted, meldes der intet om. Eske Brok siger, at Bannerne, Asdal-Arvingerne, forgæves gjorde Krav paa Asdal, som blev tilbageholdt af de andre Arvinger „alt paa andet Aar“, men om Bevæggrunden tier han.

Omsider klagede Karen Banner, Høgholt, til Kongen og Følgen blev, at Skeelerne, Voergaard-Arvingerne, fik en kgl. Skrivelse, dateret 3. November 1605, hvis Slutning lød saaledes:

„Paa det, at vidtløftig Klammeri og Uenighed imellem Eder alle maa forkømmes og større Skade og Ulejlighed derover ikke skal foraarsages, har vi naadigst befalet nogle af vore gode Mænd til d. 15. Novbr. førstk. at skulle begive sig til Voergaard og i Eders eller i Eders befuldmægtigedes Nærværelse udtage de Jordebøger, Regnskaber og Breve, der angaar Asdal. Thi beder vi Eder og vil, at I alle uden Undskyldning enten selv eller ved Fuldmægtige møder til bestemt Tid paa Voergaard, naar Brevkisten aabnes, og udleverer de Papirer, der rettelig tilhører Karen Banner.“ — J. T. Nr. 5, Fol. 269.

Men heller ikke dette hjalp, saa Enden blev, at Herredagen maatte dømme Parterne imellem, og Dommen faldt d. 15. Marts 1606, her gengivet i følgende Uddrag:

Sigurd Grubbe til Hofdal paa Karen Banners Vegne og Otto Lindenov paa hans Hustrus Ane Brahes

Vegne tiltaler Skeelerne for at de fremdeles ikke har afleveret Asdal Jordebøger og Breve. Endvidere anbringes, at en Del af Godset til Asdal i Fru Ingeborgs Tid er afhændet, forandret og til andre bortkommen, Otto Banners Arvinger til stor Skade og Forhindring. For al den Skade, Bannerne har lidt, kræver de Erstatning.

Eske Bille, der repræsenterede Enkefruerne Krabbe, hævdede, at disse var uden Skyld i at Bøgerne og Papirerne, om de fandtes, ikke var udleveret, og at Henvendelse i den Retning maatte ske til Hans Arenfeld, der var „inddraget paa deres Fællesgaard Voergaard i uskiftet Bo“, og Thomas Jensen, der mødte for Hans Arenfeld og Hustru, fremlagde en af sidstnævnte, Anne Marsvin, undertegnet Erklæring ifl. hvilken hverken hun, hendes Mand eller nogen paa deres Vegne vilde formene Klagerne at faa de omstridte Papirer m. m. udleveret, „naar de vil komme med Nøglen til Kammer, Kiste og Skrin, som samme Breve er i.“ Han fremlagde desuden en Dom, dat. Viborg 7. Oktober f. A., hvor Hans Arenfeld var kendt uden Skyld i, at Dokumenterne ikke var udleveret.

Herredagen dømte, at Skeelerne var pligtige at forskaffe Bannerne en klar og rigtig Jordebog over alt det Gods, Arvegods og Pantegods, som Fru Ingeborg sad inde med efter Otto Banner. Ligeledes kendtes de pligtige at stande til Rette for al den Skade, de havde forvoldt Bannerne ved i saa lang Tid at forholde dem Asdal Bøger og Breve.

3. PROCES.

VOERGAARD- CTR. ASDAL-ARVINGERNE.

Under den indbyrdes Fejde mellem Arvingerne ulejlignede man Herredagen endnu en Gang og fik en Dom mere, om end ikke afgørende.

Sagen drejede sig om to Huse i Bangsbostrand, som Karen Banner havde tilskødet Fru Margrethe Rosenkrans, Hundslund, men efter hvad Skeelerne paastod med Urette, da de omstridte Huse ikke hørte til Otto Banners Gods, men til Fru Ingeborgs, idet denne skulde have faaet dem overdraget ved Mageskifte med Kronen.

Spørgsmaalet var imidlertid saa indviklet, at Herredagen ikke paa Grundlag af det foreliggende Materiale turde hugge Knuden over, men resolverede — 11. Juni 1613 — at der maatte en Besigtigelsesforretning til paa Aastederne, forinden endelig Dom kunde afsiges. — Hvad der senere skele i Sagen, vides imidlertid ikke.

4. PROCES. SÆBY HOSPITAL CTR. SAMTLIGE ARVINGER.

En ganske særlig Fejde førtes med Sæby By og gjaldt Fru Ingeborgs tidligere omtalte Gavebrev til det af hende 1583 oprettede Hospital i Sæby. Og laa end Arvingerne i Strid med hverandre ellers, synes de her at have været saare enige, nemlig om ikke at respektere det nævnte Gavebrev. Man nægtede at afgive de fastsatte aarlige Ydelser til Hospitalet, uden mindste Hensyn til, at man derved tilintetgjorde Fru Ingeborgs humane Dispositioner og krænkede hendes Minde paa det groveste.

At rette Angreb mod et Gavebrev som det omhandlede, oprettet som det var til Gavn og Glæde for Samfundets smaa, en Barmhjærtighedsgæring, øvet af Fru Ingeborg i over 20 Aar, og ved Dokument og Navns Underskrift bestemt at skulle vare ud over Død og Grav, det Angreb synes saa groft og ynkeligt, at man nærmest vægrer sig ved at tro derpaa.

Men enhver Tvivl er udelukket som det følgende viser. — Borgmesteren i Sæby, Søren Mikkelsen, og et Par Medlemmer af Byens Raad rejste til København og forelagde Kongen Gavebrevet, beklagede, at Arvingerne nægtede at efterkomme det, og foranledigede, at Kongen under 6. November 1606 sendte Arvingerne en Epistel, hvori det hedder tilsidst:

„Da, efterdi det synes meget ubilligt at abalienere og fravende Hospitaler og Guds Ords Tjenere, hvad der til deres Underhold er tillagt, ligesom det og Eder vel anstaar, samme Fru Ingeborg Skeels Brev uden al Gensigelse at efterkomme, — beder vi Eder og naadigst begærer, at I — anseende sligt i sig selv kristeligt, billigt og ret at være Eder en ringe Skade — fornævnte Borgmester og Raadmænd i fornævnte Sæby paa Hospitalets Vegne, samt Præsten der samme Steds, aarlig i rette Tid lader bekomme, hvad Fru Ingeborg Skeels udgivne Brev Eder tilholder at udrede, — og det uden al videre Modsigelse paa det de ikke skulle foraarsages ved andre Midler mod Eder som hendes Arvinger, om hvad hendes Brev paalyder at procedere og dets Fyldest at udfordre.“ — J. T. Nr. 5, Fol. 316.

Men det var spildt Ulejlighed altsammen. Gavebrevet, der var udstedt mens Otto Banner levede og godkendt af ham, led af den formelle Fejl, at kun Fru Ingeborgs og ikke tillige Otto Banners Navn fandtes derpaa som Underskrift, og paa denne formelle Knage hængte Arvingerne deres juridiske Hat. I hele seks Aar stod Striden paa og ved Dommen, der faldt 1610 d. 23. Marts, blev Gavebrevet omstødt:

„Vi Christian 4. etc. gør vitterligt:

For os var skicket os elskelige Eske Bille paa samtlige Fru Ingeborg Skeels Arvingers Vegne og efter

Stævning mødt os elskelige Jørgen Friis til Kastrup, vor Mand og Raad og Embedsmand paa vort Slot Sejlstrup, samt os elskelige Herman Henriksen, Borgmester i Sæby.“

— Eske Bille hævdede, at Fru Ingeborgs Gavebrev var ugyldigt og henviste til Jyske Lov, 3. Bog, Kap. 44, hvor det hedder, at „hvilken Hustru, der selv har Bonde (Husbond, Mand), hun maa ikke skøde bort og ikke anderledes afhænde noget Gods uden hendes Bondes Raad og rette Arvingers Vilje.“ Men da Gavebrevet ikke var bekræftet med hendes Husbonds Haand og Segl, ligesom Arvingernes Samtykke ikke var indhentet, burde Brevet ingen Magt have eller i nogen Maade komme Arvingerne til Skade.

Jørgen Friis og Byfogden i Sæby fremlagde Gavebrevet, hvis Indhold tidligere er anført. Endvidere fremlagde Byfogden en skriftlig Beretning, hvori det hedder at „afgangne salige Ingeborg Skeel med fri Vilje og Begæring, Gud til Ære og de arme til Op- hold, har ved sin Haand og Segl til Hospitalets Forbedring i Sæby perpeturet nogen aarlig Underholdning og tilpligtet sine Arvinger at udrede samme efter hendes Død, hvilken Underholdning de Fattige og Sognepræsten ogsaa modtog i de efterfølgende 21 Aar, mens Fru Ingeborg levede. Siden har de intet faaet og har derfor lidt stor Nød og lider fremdeles.“

— Der henvises til en Lovbestemmelse, hvori det hedder, at „en Hustru, der ikke har Barn med sin Husbond, maa give det halve af sin Hovedlod bort til Sjølegave,“ og endelig fremlagdes en Vidisse, som forelaa fra Borgmesteren i Sæby fra 1592, vedrørende et Brev fra Hans Arenfeld, Erik Lykke, Falck Gøe og Fru Anne Krabbe, i hvilket Brev de lover, at hvad

Fru Ingeborg Skeel skænker eller afhænder af hendes Løsøre skal staa ved Magt.

Dommen gik imidlertid Sæby imod, idet Arvingernes Paastand i Henhold til den citerede Bestemmelse i Jyske Lov toges til Følge.

Thi kendes for Ret: Da Fru Ingeborgs Husbond, Otto Banner, levede paa den Tid, da hun oprettede Gavebrevet, og han ikke samme Brev med hende har forseglet og samme Gave med hende samtykt, samt da Loven formelder, at Hustru, der selv har Bonde, ikke maa skøde bort og ikke anderledes afhænde noget Gods uden hendes Bondes Raad og hendes Arvingers Vilje, saa bør forannævnte Brev ikke komme Fru Ingeborg Skeels Arvinger til Skade, men bør magtesløs at være. — Herredagsdombog 1616, Fol. 114.

— — —
Saaledes vandt Arvingerne den Sejr, og saaledes tilintetgjordes en human Foranstaltning, et Legat og et Minde, der den Dag i Dag vilde have staaet blandt de værdifuldeste og smukkeste i hele Vendsyssel, om Fru Ingeborgs Vilje havde faaet Lov at gælde efter hendes Død som den gjorde det, mens hun levede.

Men Glemselens Slør, der her er draget til Side et Øjeblik for at se paa avtentisk Historie, glider for igen om føje Stund, mens Sagnet gaar videre for aabent Tæppe om den haardhjærtede, onde og gerrige Fru Ingeborg, der klippede Fingrene af Fattigfolks-Børn, som tog et sølle Aks paa hendes Rugmark.

INDHOLD

	Side
Personalia	5
Hovedbygningen	10
Breve og Begivenheder	21
Sognekirkerne	34
Fru Ingeborgs Død	42
Efterslæt og Eftermæle	44
Sagnene	50
Arvingerne	71

